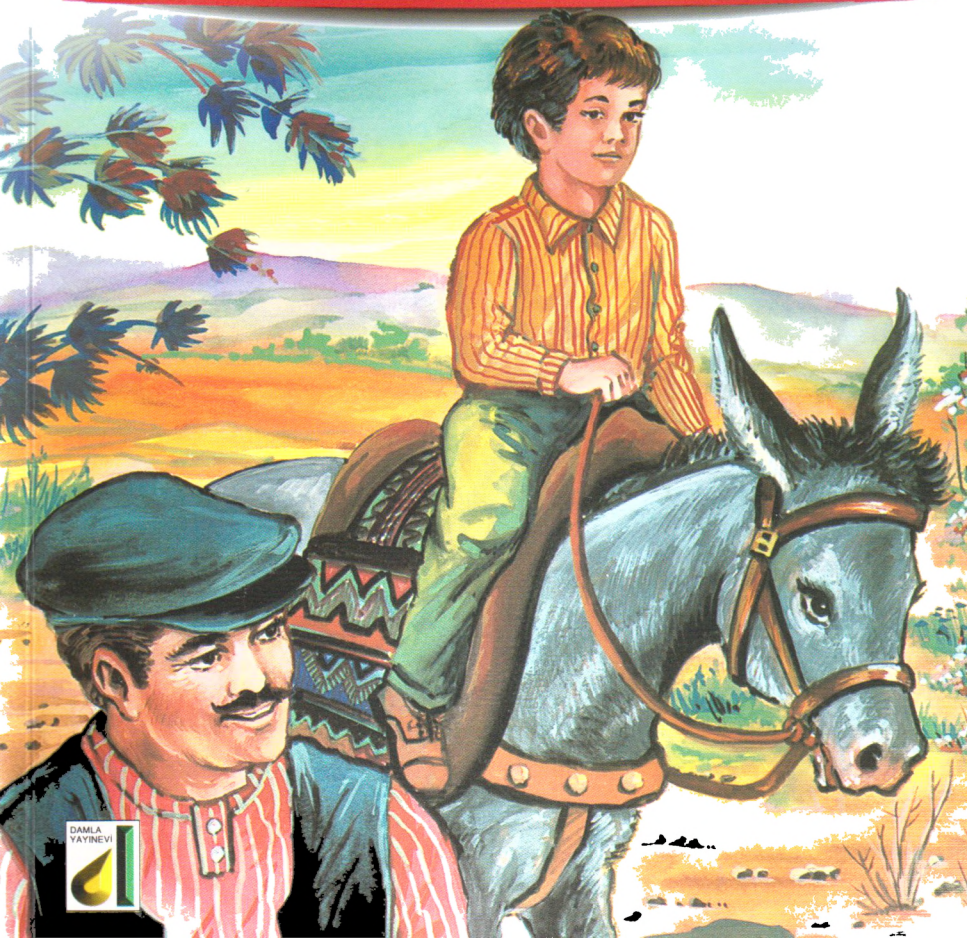
KEMALETTİN TUĞCU

Büyüklerin Günahı

DAMLA YAYINEVİ

KEMALETTİN
TUĞCU

BÜYÜKLERİN GÜNAHI

KEMALETTİN TUĞCU

35

Damla Yayınevi Nu.: 88

Kemalettin Tuğcu Klasikleri Nu.: 35

©
Copyright
Yayın Hakkı
Damla Yayınevi

Kapak-İç Resim
Alaaddin Barışkan

Dizgi-Mizanpaj
Damla Yayınevi

Baskı-Cilt
Express Matbaası - İSTANBUL

ISBN 975-381-082-2

DAMLA YAYINEVİ®
Prof. K. İsmail Gürkan Cad. No: 6 Cağaloğlu-İST.
Tel: 0.212. 514 28 28 - 0.212. 511 09 55
Fax: 0.212. 528 24 01
Internet: www.damlayayinevi.com.tr
E-mail: damla@damlayayinevi.com.tr

BÜYÜKLERİN GÜNAHI

Kasabada bütün yolcular otobüsten inmişti. Ben de onların arasındaydım. Çevresinde dükkânların sıralandığı ve köylü kıyafetli insanların dolaştığı, güneşten kızmış meydanda bakınıp dururken bir ses:

— Cahit Efendi! diye seslendi.

O tarafa baktım. Yaşlıca, köylü kılıklı eşeğine bir şeyler yüklemiş, kendisi de omuzuna bir heybe almış bir adam.

Alanda kimse kalmadığı için ben nerdeyse ağlayacaktım. Köyde hatırlı bir adam olduğunu söyledikleri Tahir Efendiyi sormak için ona doğru yürüdüm. Esmer, güneş yanığı yüzünde bir şaşkınlık vardı:

— Cahit Efendi, diye yine seslendi.

— Efendim, dedim.

Sonra yanına yaklaştım. Küçük bavulumla bir tarafa çarpılarak yürüyordum. Adam bana sordu:

— Cahit Efendi sen misin?

— Evet, dedim. Ben Tahir Efendiyi arıyorum.

— Seni Kasım Efendi mi iletti?

— Evet, dedim.

— Eee, hoş geldin oğul, dedi. Ben Koz köylü Tahir'im. Kasım Efendinin ağası olurum.

Bu adamı kaybetmekten korkarak, bavulumu zahmetle taşıyarak yürüyordum. Zannediyorum ki, iyi kötü bir arabaya bineceğiz. Yolda bana:

— Yükün ağır mı ki?

— Çok ağır değil, dedim. Ama otobüste dünden beri oturduğum için ayaklarım uyuşmuş.

— Öyledir oğul. Ben mal almak için şehre varınca otobüsten indim mi adım atamam.

— Köy uzakta mı?

— İki saat çeker.

— Arabaya binmiyecek miyiz?

— Arabaya mı? O yana çokluk araba ulaşmaz. Olsa da eşeği ne ideceğiz? Sen hiç arabaya binmiş eşek gördün mü?

Kendi kendisine güldü. Artık yürüyorduk. Kasabadan çıktık. Evler eksildi, derken toprak bir yolun ortasında bulduk kendimizi. Ne ağaç var, ne su var, ne de yollarda bir insan. Git git hep birbirine benzeyen tarlalar. Çok uzaklarda morarmış dağlar görünüyordu.

*
* *

Kasım Efendi orta yaşlı bir insandı. Ben onun yanında üç ay çalışmıştım. Müşterilere kahve taşır, kahveyi siler süpürür, fincanları, çay bardaklarını yıkardım. Ama adamcağız bana pek fena muamele etmediği hâlde rengim solmağa, iştahım kaçmaya, dermanım kesilmeye başlamıştı. Kahveye her çeşit adam gelirdi. Kahvedekilerin "Doktor, doktor" dedikleri yaşlı bir adam benim benzimin sarılığından kuşkulanmış, göz kapaklarımdan birini aşağıya çekerek bakmış ve boynumu da yoklayıp bademciklerimi sıktıktan sonra:

— Kasım Efendi, bu çocuk burada olmaz! demişti.

— Anasının evinde olmaz, babasının evinde olmaz, burada da olmaz da ya nirede olur Doktor Bey?

— Ben onu bunu bilmem. Bu çocuk güneş ister, hava ister, besin ister. Böyle rutubetli yerde, sigara dumanları içinde yaşamaz. Çok kansız. Bunda adam akıllı zafiyet var.

— Benim oğlum değil, akrabam değil. Buncacık oğlanın boğazı yük olmuşbabasına. Almış evine başka bir karı. Anasına yollamış. Anası da bir başka adama varmışmış. Adam istememiş bunu. Hani her ikisi de varlıklı olmasalar yüreğim yanmaz. Burada ben ne yersem o da yiyor. Üstteki odada yatıyor. Bana yardımı da dokunuyor. Birkaç kuruş ayırıyorum onun için. Başka ne gelir elden?

Doktor ısrar etmişti:

— Burada olmaz bu çocuk. Yolla köye.

— Köye mi?

Kahveci şaşırmış, düşünmüş, sonra:

— Kardeşimin çocuğu olmadı, demişti. Yazayım ama, isterse yollarım.

— Anasına, babasına da haber ver.

— Ne haber vereceğim. Arayıp soran kim.

İşte ben böylece yola çıkarılmıştım. Son günlerde kahveci bana daha iyi muamele etti. Anamı, babamı da görmüş, haber vermiş olmalı ki bir akşam: "Öyle ana baba olmaz olsun!" dedi.

Bana Mahmutpaşa'dan ayakkabı, ucuz tarafından bir elbise ve çamaşır aldı. Cebime de yirmi lira koydu. Otobüse bindirip beni yolcu ederken elini öptürdü bana. Biletimi de almış, yanıma yiyecek vermişti.

*
* *

Tahir Efendiye de haber vermiş olacak ki adamcağız beni karşıladı. Yolda beş on dakika geçmeden artık yanında kalacağım bu köylü:

— Eeee, dedi. Seninle vay geldi başıma!

Yürüyemediğim için canı sakılmıştı. Bavulumu elimden aldı. Bir hayli gittikten sonra beni kaldırıp eşeğin üstüne koydu. Gidiyorduk. Güneşin kızgın ışıkları altında, toprak yolun insanın yüzünü haşlayan sıcaklığında, durmadan gidiyorduk. Yüklü olan eşek isteksiz yürüyordu.

Gittik gittik bir ağacın altına vardık. Yolun kıyısındaki bu ağacın altında bir çeşme vardı. Yakınlarda diz boyu otlar bitmişti.

Beni eşekten indirdi. Elimizi yüzümüzü yıkadık. Avuçla su içtik. Otların üzerine, gölgeye oturduk. Tahir Efendi bir sigara yaktı:

— Oğul, dedi. Anan, baban yok mu senin?

— Var, dedim.

— Niye seni Kasım Efendinin yanına verdiler. Sen şehir çocuğusun?

— Geçinemediler, ayrıldılar, dedim. Ben babamın yanına düştüm. Üvey anam beni istemedi. Babam fena adam değildi ama kadının dırıltısı yüzünden beni çıraklığa verdi.

— Okutsaydı ya?

— Dördüncü sınıfa kadar okudum. Sonra beni evden çıkardı.

— Oğlum, bir lâf vardır: "Herkes gider Mersin'e, biz varırız tersine" derler. Millet köylerdeki çiftini çubuğunu bırakıp büyük şehirlere göçüyor. Allah'ın köyünde ne var ki? Baban seni bir asker okuluna olsun yazdırsaydı ya?

— İlkokulu bitirmeden almıyorlar. Sonra onun da bir takım masrafı var.

— Baban ne iş yapardı senin?

— Bankada çalışırdı.

— Getir götür mü yapardı?

— Hayır, müdür yardımcısıydı.

— Bak sen şu babanın ettiği işe. Bir erkek evlâdı oluyor da bir karı yüzünden sahip çıkamıyor.

Çeşme başında, ağacın gölgesinde epeyce oturduk. Tahir Efendi gibi ben de ayaklarımı yıkadım. Sonra yine yola çıktık. Dinlendikten sonra tekrar yol yürümek daha güç geliyordu. Ben Tahir Efendiden utandığım için canımın acısına dayanmaya çalışıyordum. Ama adamcağız topalladığımı görmüş beni tekrar eşeğe bindirmişti.

Bir aralık bavulumdan Kasım Efendinin aldığı kasketi çıkartarak başıma koydu ve altına da bir mendil yaydırdı.

Ben bu yol süresince çektiğim sıkıntıyı hiçbir zaman unutamam. Akşam olmuş, hava kararmaya yüz tutmuştu ki, kö-

ye vardık. Ben artık sürünüyor sayılırdım. Nereye geldiğimi, ne yaptığımı bilmiyorum bile. Tahir Efendi:

— Emine bak, sana bir oğul getirdim, diye seslenmişti.

Kadın daha genç sayılırdı. Ayağında renkli bir şalvar, başında başörtüsü ve üzerinde kollu bir buluz vardı. Beni sedire oturttular. Ayakkabılarımı, Tahir Efendi gibi, kapının içinde çıkarmıştım. Çoraplı ayaklarım hemen şişmiş gibi sızlıyordu.

Üç numara bir gaz lâmbası yaktılar. Bu lâmba odayı ancak aydınlatıyordu. Duvarlar badanalıydı. Tavan ince kavak dallarıyla hasır gibi örülmüştü.

Garipsemiştim çevremi. Ağlıyacak gibiydim. Benim ıslak bakışlarım önünde yere bir alçak iskemle, üstüne bir sini koydular. Ortaya bir tas çorba geldi. Ekmekleri, elleriyle bölüp üçe ayırdılar. Bana da bir tahta kaşık verdiler. Bu ortadaki çorba kabına kaşığı dalıp çıkarttık. Ne yediğimi bilmiyorum. Her hâlde aç olmalıydım ki ben de yedim, arkasından domatesli fasulyeden de yedim. Üstüne bir çanak da ayran içtim. Sonra oturduğum sedirde uyuyup kalmışım.

Bir aralık kadının:

— Aç katığı neylesin, uykusu gelen yastığı neylesin, dediğini duydum.

Sabaha kadar uyumuşum. Horoz sesleri, inek böğürmeleriyle uyandım. Vücudum dinlenmişti ama ayaklarım yara gibi acıyordu.

Köye gelişim böyle oldu. Bu köy pek fakir değildi. Hatta beş sınıflı bir ilkokulu varmış. Daha sonra çarşı dedikleri, birkaç dükkânı bir sokağa girdiğim zaman burada bir kahve, durmadan akan bir çeşme, küçük bir terzi dükkânı, bir nalbant ve demirci, bir berber, bir de Tahir Efendinin bakkal dükkânını gördüm.

Tahir Efendi bu dükkânda hayvan yeminden yağa, pirin-

ce, iğne, tire ve defter kalemden, bayatta olsa, lokuma, akide şekerine her şey satıyordu.

Gelişimin ikinci günü de dükkâna götürdü. Orası serindi... Biraz loştu ama karanfil ve zencefil kokuyordu. Tahir Efendinin kasası bir çekmece idi. Satacağını satıyor, bu çekmecenin başına geçerek parasını alıyordu. Ben böyle bir işe alışık değilim, ama kahveden bazı bilgiler edinmiştim.

Benim bulgur, şeker tarttığımı, sigara verdiğimi gören müşteriler:

— Tahir Efendi, gayri sırtın yere gelmez, senin çırak yaman, diyorlardı.

Hemen bir hafta içinde her şeyin yerini öğrendiğim için Tahir Efendi kasasından kalkmaz olmuştu. Sabahları karnımızı doyurup evden çıkıyorduk. Ancak akşam ezanından sonra dönüyorduk.

Tahir Efendi, tahtadan bir minaresi olan ve köyde cami dedikleri mescide gidiyordu. Öğle ve ikindi namazlarını, sonra akşam namazını orada kılıyor ve bu akşam namazından sonra hava da karardığı için eve dönüyordu.

Belki bana cesaret vermek için, belki de yerinde olarak bir akşam:

— Emine, dedi. Bu oğlan bize uğurlu geldi. Hani çiftlikteki Hilmi Efendi vardı ya, onunla çekişmiştik de iki yüz elli kâğıdımın üstüne yatmıştı. Bugün camiye geldi. Yanıma düşmüştü. Namazdan sonra verdi parayı.

Emine Hanım:

— Gene de eyi adammış dedi.

— Eh, dedi Tahir Efendi, adamın eyisi de olur, kötüsü de.

Tahir Efendi köyde zengin geçinenlerdendi. Onun da cevizleri, üzüm bağı varmış. Ama ekip biçecek tarlası yoktu. Yalnız evinin yanındaki büyük ahırda iki inek besliyor-

du. Bu hayvanları sabahleyin çoban alıp götürüyor, sonra akşam dönüşünde hayvanlar kendi ahırlarını bilerek geliyorlardı.

Emine Hanım bu iki ineğin akşamları yatacakları yeri de temizliyor, saman serpiyor, ikisi de güzelce tımar ediyordu. Bu tımarı ben de öğrendim, ama hayvanlara sokulmaktan korkuyordum.

Yaz gelmişti. Altı, yedi yaşından büyük çocuklar yoktu. Bunların hepsi erkenden ya tarlalara giderlermiş, ya da çobanlık yaparlarmış. Benden çok küçüklerinin bile önlerine birer eşek katarak yakındaki korudan odun kesip getirdiklerini gördüm.

Bir süt arabası vardı. Bu her sabah erkenden köyün sütünü, yumurtasını toplayıp kasabaya götürüyor, dönüşte postayı da getiriyordu. Köy epeyce kalabalık olduğu için hemen her gün beş altı mektup geliyordu. Bu mektupların bir kısmı yabancı memleketlerdendi.

Ben postayı alıyor ve zarfları okuyordum.

— Hacının Durmuş Ağaya. Nalbant Oğullarından Hasan Emmiye, Kulaksızın Güllü Bacıya.

Artık bu adreslerin nerede olduğunu da ezberliyordum. Dönüşte mektupları ben dağıtıyordum. Biraz geç kalınca Tahir Efendi:

— Nerde kaldın oğul? diyordu.

— Güllü bacı bırakmadı beni. İlle mektubu oku, dedi. Hatırını kıramadım.

— İyi etmişsin oğul. Otur yemek yiyelim.

Benim biraz yadırgadığımı görünce sofraya tabak koymaya başlamışlardı. Bundan memnun olmadım desem yalan. Çünkü onlar bazı yemekleri elleriyle yiyorlardı. Sahanın içine parmaklarını daldırmayı beni biraz tiksindiriyordu. Ama onların elleri her hâlde benimkinden daha temiz-

di. Sofraya oturmadan ellerini bir iki sabun yıkıyorlardı.

Tahir Efendi bir akşam:

— Emine, şimdi asker ocağında bile tabakla yemek yeniyor, dedi. Yirmi beş yıl önce ben askerlik yaparken yediğimiz aş, kepçe kepçe tabaklarımıza dağıtılırdı. İnsan bu, kimi hızlı yer, kimi yavaş. Sonra oralarda sıralara oturulur. Biz iki büklüm yemek yiyoruz.

Daha haftasında, belki de beni memnun etmek için iki odanın arasındaki sofaya bir tahta masa koydular. Bunun yanlarına üç iskemle ile üç tabak sıralandı. Artık sandalyede oturarak yemek yemeye başladık.

Bazen yemekten sonra bazı komşular mektup yazdırmaya geliyorlardı. Bir iki sefer mektuplarını yazdığım komşular artık ayrıca bir söyleyecekleri varsa bana söylüyorlardı. Kime yazdıklarını, kimleri olduğunu bildiğim için ben basmakalıp mektuplar yazmaya başladım. Bunu bir defa okuyordum. Mektup sahibi:

— Hay eline sağlık, çok eyi yazmışsın, diyordu.

Mektup yazdıranlar bazen bir çanak yoğurt, bazen iki yumurta getiriyorlardı. Tahir Efendi bunun için:

— Oğul, kısmetini tepme, diyordu. Verilen hediye geri döndürülmez. Sağ olsunlar.

Eh, o da Kasım Efendi gibi esnaftı ve esnaf damarı vardı. Ama, neme lâzım, belki de Allah kendisine evlât yüzü göstermediği için beni kendi evlâdı gibi sevmeye başlamıştı. Emine Hanım da rahat uyumam, iyice doymam için elinden geleni yapıyordu. Tahir Efendiye emmi dediğim hâlde Emine Hanıma: "Ana" diyordum. Böyle bir söz işitmeye hasret olmalı ki kadıncağız:

— Gayri Allah da sevindirsin seni? derdi.

Demek sevinmişti.

Biz köyün postahanesi sayılırdık. Mektupları toplayıp

veriyor, kasabadan gelenleri dağıtıyorduk. Köyde kalan iki öğretmen de sık sık bize uğrayıp:

— Tahir Efendi, bana bir şey yok mu? diyorlardı.

Bu öğretmenlerin şehirlerde ailesi vardı. Ama köylerde yaşadıklarına göre mümkün olduğu kadar az masraf yapıp para biriktirmek, her yıl biriken parayı yola vermek istemiyorlardı.

Bunların içinde okulun başöğretmeni de vardı, bana:

— Hemşerim, diyordu.

O da İstanbul'lu imiş. Bir kaç köy dolaşmış. Benim durumunu öğrenince Tahir Efendi ile konuştu ve:

— Yazık olmasın, dedi. Hiç olmazsa bir ilkokul diploması bulunsun elinde.

— Hele o gün gelsin, dedi. Tahir Efendi.

Bakkal dükkânına gelen mektupların içinde, ben de adıma yazılmış ve yollanmış bir mektup bulmak için gelen zarfları telâşla karıştırıyordum. Hayır ne babamdan, ne de anamdan bir haber vardı. Onlar beni unutmuşlardı. Benimle hiçbir akrabalığı bulunmayan bir köy bakkalının yanına sığınmıştım.

Doğrusu aranırsa ben üvey anamın ve sonra da kahveci Kasım Efendinin yanındakilerinden çok daha rahattım. İstanbul yemekleri yoktu köyde. Ama Tahir Efendi beni uğurlu bir çocuk olarak bellemişti. Bazen içerdeki odadan:

— Kedi al uğurunu dene derler kadın, dediğini işitiyordum. Bu oğlan bize uğur getirdi. Elin üzüm bağını, asmasını arılar sardı. Bizim bağda bir tek yok. Dükkân da iyi işliyor. Oğlan ne aranırsa yazıyor. Ben de kasabaya vardıkça alıp getiriyorum. Gayri kuş sütünden başka hepsi var bizde.

Emine Hanımın da benden şikâyeti yoktu. Üvey anam beni hizmetçi gibi kullanmıştı. Sofra kurar kaldırırdım. Ortalığı topladığım, olurdu. Köyde bu gibi ayak işlerini yap-

mıyordum Kadıncağız:

— Benim başka ne işim var ki, diyordu. Çapaya gitmem, oduna gitmem. Buncacık evin işi ne olacak?

Sofraya, herkes için bir tabak koyuyordum. Böylece onlar ortadaki sahanın içine ellerini sokmaktan kurtuldular. Varsın kendi tabaklarında alıştıkları gibi yesinlerdi.

Köyde Cahit, sabahleyin çorba içiyor ve kendisine verilen tereyağı ile yumurtayı yiyordu.

Köydeki âdetlere ben de alışmıştım. Sabahleyin çorba içiyorduk. Bana ayrıca tereyağı ile yumurta veriyorlardı. Bir türlü yufka ekmeğine alışamadığım için fırından bir iki somun ekmek alınıyordu.

Köyde haftada bir gün et kesiliyordu. Çarşıda bir dükkânın önünde bir iki koyun keser, bunu hemen satarlardı. Etten ekseriya kıyma ve kavurma yapılıyordu. Kavurma ve kıyma kavrulduktan sonra çömleklere basılıyor ve üstüne iç yağı eritilip saklanıyordu. Gerektikçe kıymadan, ya da kavurmadan alıp yemeğe katıyorlardı.

Evin kilerinde kesme hamur, pastırma, sucuk, pestil, bulgur, fasulye, zeytinyağı daima bulunuyordu. Misafir gelirse onlara ayran, çocuklara dut kurusu, ya da cevizli sucuk ikram ediliyordu.

Köyde, askerliğini yıllarca önce İstanbul'da yapmış ihtiyar çoktu. Bunlardan biri bazen dükkâna gelir, kahve veya şeker alır, çay alır, oturup bana sorular sorarlardı.

Yeni Cami duruyor mu? Orada eskiciler urba, kundura satıyorlar mı? Atsız arabalar işliyor mu?

Ben onları hoşnut edecek cevaplar verirdim. Bazen İstanbul'un kapılarını sayardık. Camilerini sayardık. Sarayların adı geçerdi. Benim gibi on yaşında bir çocukla, iki büklüm ihtiyarın konuşması başkalarını da meraklandırıyor, bir şey almak için dükkâna girmişlerse ayak üstü durup dinlerlerdi.

Yemeklerde çok çeşit yoktu. Bulgur lâpası, pekmezli kaçamak, fasulye, nohut, börek, mantı gibi yemekler sıraya konmuştu. Bunların yanında ya pestil hoşafı, ya da ayran bulunurdu. Ayran veya hoşaf kabı evin rüzgâr alan bir tarafına, açık bir pencere önüne konurdu. Hava pek sıcaksa çeşmeden su getirir, kovanın içine soğutulacak kabı oturturduk. Hepimiz iştahlıydık. Doğrusu köy bana yaramıştı. Belki de köyde başım daha dinçti ve rahattım. Tek bir dü-

şüncem vardı. O da ablam Sevim'di. Kızcağız benden iki yaş büyüktü. Anamızla babamız ayrılınca ayrılınca kız anasına düşmüştü. Ben de babamla beraber ayrılmıştım, ikimiz de o sırada okula gidiyorduk.

Dükkânda, iş olmadığı sırada, bazen farkında olmadan içimi çekerdim. Tahir Efendi başını çevirip sorardı:

— Oğul, ne var yine? Bakıyorum tasalısın.

Cahildi, biraz askerlikte okuyup yazma öğrenmişti, ama öğrendiğini de unutmuştu. Böyle olduğu hâlde başından çok şey geçmiş, tecrübelerle bir takım fikir sahibi olmuştu. Bana bir şeyler sorar, sonra hemen kendi kanaatini ortaya koyardı.

Belki derdimi tazelememek için ilk haftalarda bir şey sormadı. Sonra benim kimin nesi olduğumu anlamaya çalıştı.

— Oğul, dedi. Senin anan, baban olmalı. Seni burada barındırıp suçlu düşmeyelim, derim.

— Hiç merak etme Emmi, demiştim o gün. Beni arayan soran olursa o da ancak ablamdır. O anamla beraber gitti.

Tahir Efendi:

— Oğul, dedi. Ana olur da oğlunu aramaz olur mu?

— Hani ya, dedim. İki yıla yakın benimle ilgisini kesti. Son defa evlerine gittiğim zaman beni karşılamadı. Üvey babam çıktı karşıma. Hikmet onun adı. Bana bangır bangır: "Sen babana düştün, var onun yanına git, burada ne işin var, ben sana bakamam!" dedi. Anamı görmek istediğimi söylediğim zaman da: "Anan istese seni görür!" dedi.

Tahir Efendi sormuştu bana:

— Ne iş yapar bu senin üvey baban?

— Boş gezenin boş kalfası, dedim.

— Ne ile geçinirler?

— Annem çocuk hekimidir. Muayenehâne açmıştı. Zaten bu yüzden babamdan ayrıldı.

— Neden oldu bu? Hekimlik fena mı?

— Babam da anam da birbirine çatarlardı. İkisinin de yüksek tahsili vardı. Annemin babası kendisine göre akıllı bir adammış. Dünyanın bin türlü hâli var, dermiş. Annemin vardığı adam kötü çıkarsa, annem ayrıldığı zaman kimseye boyun eğmemeliymiş. Bunun için onu çocuk hekimi olarak yetiştirmiş.

— Fena düşünce değil oğul. İşte bak baban hayırsız çıkmış, anen elinde sanatı olduğu için çalışmaya başlamış. Bu evi ama ne diye boş gezenin boş kalfasına varıyor?

— Annemden ayrılır ayrılmaz, ona inat olsun diye babam Suzan adında bir kadınla evlendi. Annem de buna içerledi, gözü kapalı olarak evlendi. Bu vardığı adam işsiz güçsüz ama anamın dediğinden çıkmaz. Anamın ağzının içine bakar. Kendisini ateşe atmasını istese atar.

— Anan çok güzel olmalı?

— Hem güzel, hem de çok kibar kadındır. Onurludur. Üvey babam Hikmet Efendi muayenehaneyi açar, ortalığı temizler, hastaları sıraya koyar. Annem gece hastaya gidecekse beraber gider, kapıda bekler. Sonra annemin arabasını o kullanır.

— Demek şoförlüğü var?

— Evet, ama bir yerde memurmuş. Annem evlenince oradan çıkmış.

— Neden?

— Bilmiyorum. Annem böyle istemiş.

— Ya üvey ananla neye geçinemedin?

— Üvey anam annem gibi dürüst bir kadın değildi. Durmadan beni babama fitlerdi. Geçen yıl dördü bitirip beşe geçtim. Artık beni okula yollamıyacağını söyledi. Evde uşak

gibi iş gördürürdü bana. Her akşam da babamdan bir boy azar işitirdim. Bu kadın evde ne varsa değiştirmek isterdi. Yatak odası takımlarını bile değiştirirdi. Annemi hatırlatacak ne varsa ortadan kalktı. Eh sıra bana gelmişti. Beni de bir gün evden kovdu.

— Bak sen şu işe...

— Ben kalkıp babamın çalıştığı bankaya gittim. Ağlayarak işi anlattım. Babam ilk defa beni dinledi. Düşündü ve "Cahit, dedi. Bütün suç senin ananın. Kalkıp aklı başında bir adama varmadı. Elin cahiline vardı. Yoksa o adam seni okutur, sana bakardı. Benim yanımda olamıyacaksın, kalk, annenin yanına git. Ne de olsa anandır. Kardeşin de orada. Sessiz sedasız oku. Bugün seni eve alsam yarın yine kovulursun."

Tahir Efendi:

— Bu adamların evlerinde hiç sözleri geçmez mi?

— Babamın sözü geçmiyordu, dedim. Kalktım anamın apartmanına gittim, beni almadılar. Ne yapacağımı bilemiyordum. O gece kahvede yattım. Kahveci Kasım Efendi iyi adammış, beni barındırdı. Ne annem aradı, ne de babam. Eh aramamakta hakları da var. Çünkü biri beni anamın yanında, öteki de babamın yanında biliyor.

— Ya kızkardeşin ne oldu?

— Annem onu orta okula yazdırmış.

— Eyi bari, kız olsun yakasını kurtarmıştır.

— Ne olduğunu bilmiyorum. Bir defa nerede olduğumu kapıcıdan öğrenip kahveye geldi. Kapının önünde konuştuk. O ağladı, ben ağladım. Onun aklı daha çok eriyor. Bana "Biz ana baba kurbanıyız Cahit" dedi. İkisi de sivri akıllı, ille evde birisi üstün çıkacak. Birbirlerini sevdikleri hâlde ayrıldılar. Ne olduysa bizlere oldu. İnsan biraz da çocuklarını düşünür.

Tahir Efendi:

— Ablan akıllı kızmış, dedi.

— Akıllıdır, dedim. İlkokulu birincilikle bitirmişti.

— Yazık olmuş ikinize de. Eh ne edelim. Can sağlığı lâzım.

Bana gelince hayatımdan o kadar yanıp yakınmıyordum. Okul açılıncaya kadar bakkal dükkânında çalıştım. Köyde okul, köy işleri bittikten sonra açılıyor. Başöğretmen İstanbul'a yazarak benim kaydımı okuldan aldırttı. Kayıt gelinceye kadar da beşinci sınıfa devam etmeye başladım. Köylü arkadaşlarımın arasında akıllı olanlar vardı. Ama bunların çoğu görgüsüzdü. Bir zilin, bir motorun nasıl çalıştığını, telefonun nasıl işlediğini biliyorlardı. Ama hiçbiri bunu görmemişti.

Ders sırasında çok yükseklerden bir uçak geçse bütün okul bahçeye, ya da pencerelere dökülüyor, görmeye çalışıyorlardı. Zavallı öğretmenler ancak fakir çocuklara ders kitabı filân alıyor, onlar ders aracı bulamıyorlardı. Köyde elektrik de yoktu.

En büyük araç başöğretmenin öz malı olan daktilo makinesiydi. O ortaya çıktığı zaman herkes hayranlıkla seyrederdi.

Zavallı öğretmenler bu çocuklara yürek tüketerek birşeyler öğretmeye çalışıyorlardı. Okulun bahçesine bir havuz yapmışlardı. Bu havuzdan alınan su ile çiçekler sulanıyor, çocuklar kovalarla çeşmeden taze su getirerek havuza koyuyorlardı. Tahtadan yapılmış gemi şeklindeki oyuncaklar bu havuzda yüzdürülüyor, onlara kayığın, geminin ne olduğu gösteriliyordu.

Köydekiler doğru dürüst konuşuyorlardı. Ama dillerinde bazı alışkanlıklar vardı. Dikkat ettim, bazı sözlerde ikinci sesli harfi daha yumuşak olarak söylüyorlardı: Baban yerine "Buben" arkadaş yerine "argedeş" gibi. Sonra kolay ye-

rine "goley", akşam yerine "avşem" diyorlardı.

Çocuklar beni hiç yadırgamadılar. Çünkü onlara sokuluyordum. Sonra Tahir Efendi'nin yanındaydım. Bu adamın hatırını sayıyorlardı. Fakat benimle Koz köylü çocuklarının arasında bir değişiklik vardı. Benim yüzüm ince ve derim nazikti. Onlar sanki doğar doğmaz güneşte kavrulmuşlardı. Yüzleri yuvarlak, elmacık kemikleri biraz çıkıkça ve ağızları büyüktü.

Beşinci sınıfa ancak on kadar çocuk gelmişti. Bunların çoğu on dört, on beş yaşını bulmuşlardı. Ben çocukların en küçüğü oluyordum. Kıyafetime gelince, ben de artık onlara benziyordum. Köydeki saraç denilen kunduracının pence pençe üstüne vurduğu ayakkabımın yüzü artık iki üç kat yamalı olan pençeleri taşımayacak kadar hırplanmıştı. Yürürken çok takırdıyordu. Tahir Efendi dükkânı bana bırakıp kasabaya gittiği zaman bana bir çift köy işi kundura aldı. Bu kunduralar terlik gibi bir şeydi. Uçları kalkıktı. Ayağıma biraz büyük gelmişti ama Tahir Efendi:

— Kundura büyümez ama ayak büyür, dedi. Ucuna biraz paçavra koy.

Köyde bir terzi var. Bu adam elbise yapmaktan çok eski elbise satıyordu. Zaman zaman gider, şehirlerden ucuz ucuz giyilmiş elbise alır getirirmiş. Fakat bu adamcağız yerli kıyafetlerin sırmalarını işlemekte sahiden de marifetliydi.

Köyde büyük para kıttı. Daha çok alacaklarını yumurta, ceviz, buğday, mısır gibi şeylerle değişiyorlardı. Bizim bakkal dükkânında bile bozuk para yerine yumurta geçiyordu. dört yumurtaya bir paket sigara, bir yumurtaya bir paket kibrit.

Köyde yumurta çok olduğu için biz de toplanan yumurtaları kasabaya yolluyorduk.

Bir gün öğretmen beni de köyün arabasıyla kasabaya yolladı. Ne dersiniz ilk defa gelişimde pek tenha ve fakir

bulduğum kasaba bana bayağı büyük geldi. Öğretmenin siparişlerini aldım. Geleli dört ayı geçtiği hâlde beraber getirdiğim yirmi lira öylece duruyordu. Bunu Tahir Efendi'ye saklatmak istemiştim ama adamcağız kabul etmemişti.

— Düşürür, yitiririm, neyine lâzım, kendin sakla, demişti.

Kasabada bu para ile çok şey alınabilirdi. Ama ben birgün İstanbul'a döneceğimi düşündüğüm için paraları yattığım yerde saklıyordum. Yanımda ancak bir lira tutan bozuk paralar vardı. Belki gülünç bir şey yaptım. Kasabada bir bahçenin önünden geçerken gülleri budayıp attıklarını gördüm. İğilip bir iki parça aldım. Adama da sordum:

— Bunlar size lâzım mı?

— Görmüyor musun, attım işte, dedi. Sen ne yapacaksın?

— Dikersem belki tutar.

— Dur ben sana tutacak sürgünlerden vereyim.

Bana üç tane taze sürgün verdi. Bunları sevinçle aldım. Köye geldiğim zaman Tahir Efendi:

— Onlar da ne ki? dedi.

— Gül sürgünleri, dedim.

— Ne ideceksin onları?

— Dikeceğim. Belki tutar.

Adam gülerek:

— Kel başa şimşir tarak dedi. Var dik görelim. Ama bakımı da senden.

Sabahleyin erkenden kalkarak gül çubuklarını avlunun bir köşesine diktim. Havalar zaten yağışlıydı.

Tahir Efendiyi yoklamaya gelen yakın köyden bir ihtiyar benim gül sürgünlerine baktıktan sonra sordu:

— Bunlar da ne ki?

— Gül sürgünü. Yeşerir diye benim misafir dikti.

— Gül ne işe yarar ki. Senin misafir iki kavak çırpısı dikseydi daha da yararlı olmazmıydı ki?

Sonradan, öğretmen, çocuklardan kavak sürgünlerinden isteyip okul bahçesine ve köy alanına diktirdiğini gördüm. Bunlar hem yeşillik yapar, hem gölge yapar hem de ileride para getirirmiş.

Ben de cılız bir iki çırpıyı avluya diktim. Emine anam:

— Sulaması senden oğul, dedi. Kavak milleti çok su içer.

İlk zamanlar bana söylemediler. Gevezelik eden bir kaç köylünün dükkâna gelip şakalaştığı sırada yavaş yavaş öğrendim.

Tahir Efendi baba olacakmış.

Bir gün dükkânı bana bırakıp gitti. Emine Anayı da beraber götürmüştü. Kasabada bir hekim vardı. Ama ben daha evvel dükkândan alış veriş yapmaya gelenlerden öğrendim:

— Eh, diyorlardı, korkarım senin pabucun dama atılır.

Yüzlerine bakmıştım. Biri:

— Öyle ya, dedi. Tahir Efendi gayri baba oluyor.

— Ben dükkâna varayım, diyordu. Sen çeşmeden iki dönüm su getir. Odunları da biraz biraz içeri taşı. Rahmet yağarsa ıslanmazlar.

Evdeki ağırca işleri yapıyordum. Hekim kadına tenbih etmişti. Ağır şeyler kaldırmayacak. Kendisini zora koşmayacak.

Öte yandan kış başladı. Kış bir çok köylerde olduğu gibi Koz köyde de yılın ölü çağı. Tarla işi hiç yok. Havayı biraz açık bulursa araba kasabaya gidiyor, bazen tipi bastırınca orada kalıyor.

On, on beş günde bir mektuplar geliyor. Zaten tabiatın bu hâlini bilenler ne mektup yazıyor, ne de bekliyorlar.

Bütün toprak, alabildiğine görülen yerler kar altında. Ben okula gidiyorum. Tahir Efendi kapıyı örtüyor, fırından aldığı közleri yanından açılmış, içine kül konmuş tenekeye dolduruyor. Ayaklarını da altına alıp kışlık köşesinde, gocuğunun altında oturuyor. Bazen komşular geliyor, çay kabını ateşe sürüp çene çalıyorlar. Mescide bile giden pek az olduğu için cumalardan başka herkes namazını olduğu yerde kılıyor.

O kış yollar kapandı, geliş-gidiş olmadı. Dükkânda da yiyecek kalmadı. Evlerindeki yiyecekleri tükenenler artık bulgur yerine buğday, fasulye yerine börülce, nohut ve yerine mısır alıyorlardı.

İnsan, buram buram kar yağar, pencereleri örterken, okulda, kendisini açık denizde, bir gemide sanıyordu. Her çocuk okula gelirken bir iki odun getirdiği için okulun bütün sınıfları sıcaktı. Evlerde kolay ısınılmıyordu. Çünkü soba yerine ocak kullanıyorlardı. Bu ocak, bacasından odanın ısısını da çekip götürüyordu.

Kışın avlu işi olmadığı için Emine Anam durmadan ocağa kütükleri atarak akşamı ediyordu. Eğer misafir gelirse onlara mısır patlatır, ya da helvacı kabağı çekirdekleri kavurup çıtır çıtır yerlerdi.

Yaza karşı hayvanlar sütü kestikleri, çoğu kümeslerden yumurta alınmadığı için köyde yiyecek bakımından kıtlık oluyordu. Gün geçmiyordu ki, başı sımsıkı örtülü bir yetişkin kız veya bir kadın dükkâna gelip:

— Tahir Emmi, bubamın selâmı var, bir çanak buğday, ya da mısır istedi.

Tahir Efendi içini çekerek:

— Kızım varken yok diyemem, diyordu. Ama olanlar da tükenecek. O zaman siz de aç, biz de.

Günler ilerledikçe Emine Ananın da karnı ileriye doğru çıkıyordu. Artık benden bir şey saklamıyorlardı. Tahir Efendi:

Ağırca olan işlere de artık Cahit gönderiliyordu.

— Cahit, oğul diyordu. Hayvanların yanına var. Bir iki kucak kök getir de ocağın gerilerinde kuruya dursun. Anamı zorlamıyalım.

İşe yaramak, yaramış olmak zorundaydım. Yanlarında yaşadığım bu insanlarla hiçbir akrabalığım yoktu. Onlara yanaşmıştım. Benden usandıkları ya da beni istemedikleri yoktu. Ama ben ilerisini düşünmek zorunda bulunuyordum.

Yaza okul bitecekti. Benim gibi beşinci sınıfta bulunanların hiçbiri orta okula gitmekten söz etmiyorlardı. İçlerinde bir iki yıl sonra çalmışmak için yabancı memleketlere gitmeyi düşünenler vardı. Çoğu ana ve babaları yaşlı olduğu için, tarla, bağ işlerinde çalışacaklardı. Büyük şehirlerde akrabası olanlar da oralarda bir iş tutarak köye para yollayacaklardı.

Ben, hiçbir şey düşünmüyordum. Arayanım, soranım yoktu. Bazen öz annemi düşünüyordum. Biraz hasta olsam sabaha kadar yanımdan ayrılmazdı. Babam da öylesine. Beni artık evinde istemeyen ve üvey ananın sözüne inanan babam artık bana tamamıyla yabancı bir insan olmuştu.

Okula ilk başladığım sıralarda erkenden kalkan beni okula kadar götüren, çantamı taşıyan bu adam mıydı?

Okul kapalı olduğu zaman beni bankaya götürürdü. Bütün memurlar benimle konuşur, bana "Cahit Bey" derlerdi.

Beni çok sevdiğinden hiç şüphem olmayan babam, nasıl da böyle bir yabancı adam kesilmişti?

Nerede o yüksek tahsilli, bana ve kardeşime özenen o ana? Ona ne olmuştu? Ne vardı kaba bir adamla evlenecek? O adam kapısında bir uşak olamazdı. Üstelik bu adam kardeşim Sevim'e çok ağır muamele ediyordu. Kızcağız bana yanıp yakılmıştı:

— Cahit, dayanamıyorum. Her gün azar, her gün suçlama. Adam medeniyet görmemiş. Anamız gibi bir kadın böyle bir adamla nasıl evlenir, nasıl bu haraketlere seyirci kalır? Karı koca birbirlerine kızdılarsa bizlerin günahı nedir?

Yavaş yavaş, içinden çıkamayacağım bu düşünceleri kafamın içinden atmaya başladım. Yaşadığım yere bağlanıp kalmak, başka yerden getirilmiş bir fidan gibi dikildiğim yere kök salmak istedim.

Ama Tahir Efendi benim sorumluluğumu üzerine almak

istemiyordu. Havalar biraz düzelince kardeşine, benden gizli bir mektup yazdırmıştı. Cevap geldiği zaman artık benim okumamda bir sakınca görmedi.

Kasım Efendi şöyle yazıyordu:

— *"Ben Cahit'in kimin nesi olduğunu bilmem. Bana da sana anlattığı kadar anlattı. Başım derde girer diye korkardım. Kış kıyamette gelmişti kahveye. Sokağa atamazdım. Çalıştığı kadar dürüst çalıştı. Bir gün bir kız geldi, ağlaştılar. Konuştular. Meğer ablasıymış. Sonradan, bir ay kadar önce bu kız yine geldi kahveye. Cahit'i sordu. Böyle böyle dedim, anlattım. Ben de onun nerede olduğunu sordum. Anası onu da ilk kocasının yanına yollamış. Üvey anası da onu eve almamış. Bir iki gece bir arkadaşının evinde kalmış. Sonra yaşlı bir kadının torununa bakmak için bir yere kapılanmış. İşte benden havadis bu kadar. Kıza oturduğu yeri sormaya vakit bulamadım. Ağlayıp çıktı, gitti."*

Anlaşılıyordu ki, kardeşim de başının çaresine bakmak zorunda kalmış. O akıllı ve çalışkan kız el kapısında bir hizmetçi olup kalmıştı.

Acı acı düşünürken Tahir Efendi:

— Tasalanma oğul, dedi. Kız kardeşin dilerse seni arar bulur. Kasım Efendiden öğrenir adresini. Hele dur bakalım felek ne gösterecek?

Zaten benim de yapacak bir şeyim yoktu. İşte böylece zaman akmaya başladı. Karlar eridi, ağaçlar çiçeklendi, bu arada benim de diktiğim güllerle kavak çırpıları ufaktan ufaktan yeşermeye başlamaz mı? Onlarla uğraşmakta da teselli buluyordum. Sanki benim mallarımdı onlar.

İşte o yaz, beni her bakımdan koruyan başöğretmenim, birincilikle sınıfımı geçince ve okuldan mezun olunca okulun hademesiyle benim kaldığım eve kadar yavrulu bir koyun göndermişti.

Bu başöğretmen köyde kaldığı kadar kendisine yararı olsun diye bir kaç baş davar edinmişti. Tahir Efendi:

— Eyi adamdır, dedi. Beş yıldan beri burada. Köyde bir kötülüğünü gören olmadı. Besbelli bu yıl artık başka yere atanmasını isteyecek.

Koyunu Tahir Efendinin ahırına çektik. Artık ben serbesttim, evde iş yoksa bütün gün dükkânda çalışıyordum. Tahir Efendi evde kalıyor, iki inek de doğurduğu için onlara bakıyordu.

köye geleli bir yıl dolduğu için benim tanımadığım kimse kalmadı. Satışların tavsadığı sırada bana bırakılan mektuplara cevap yazardım. Mektup yazma bedeli de iki yumurta.

Daha sonra Tahir Efendi beni bağa götürdü. Bağın nasıl belleneceğini bana öğretti. Yiyeceğimi, içeceğimi yanıma verdi. Bütün gün bağda kaldım. Artık rençberliğe başlamış sayılırdım. Komşu bağlardan da gelenler oluyor, dinlenirken konuşuyorduk.

Benim belleme işini dikkatle yaptığımı gören bir iki komşu Tahir Efendiden müsaade istemiş, beni bağlarına götürmüşlerdi.

İşte böylece okul biter bitmez on bir yaşımda rençberliğe başlamıştım. Ayrıca artık doğuran iki ineği ve buzağıları tımar etmek de benim işimdi. Tahir Efendi benim bu gibi işlerde çalışmamı daha kârlı buluyordu. Bağ bellemenin bedeli götürü olarak yüz liraydı. Bağ sahipleri zengin olduğu için bu parayı iş bitince veriyorlardı. Ben de hemen Tahir Efendiye veriyordum. O hiçbir şey söylemeden alıyordu.

Pazar günleri filiz kırmasını, salkım seyrekleştirmesini bana da öğretti. O bu işi çok iyi biliyordu. Bağ sahiplerinden biri akşam oturmaya gelirse kendi bağından söz ediyor, bana iş buluyor, hatta götürü işi veya gündeliği konuşuyor:

— İhsan Efendi, diyordu. Emanet delikanlı, boğuntuya getirmeyelim. Bu işin yüzelli kâğıttır hakkı. Cahit yaptığı işi gerektiği gibi yapar. Başımda bekleyen yok diye kütükleri küstürmez. Üç yüz kâğıda bağın üzüme hazır olacak, daha ne istersin?

Köyde başka adam mı yoktu? Yaşlılar böyle işlere yanaşmıyorlardı. Genç adam pek yoktu köyde. Yeni yetişenler de bilmiyorlardı bu gibi işleri.

Ben bağ bıçağını alıyor, yiyeceğimi, içeceğimi alıyor, bağdaki bir ağacın gölgesine yerleşiyor ve işimi isteyerek, alacağım parayı hak ederek yapıyordum.

İşte bu arada Kasım Efendiye bir mektup yazıp yolladım: *"Kasım Amca, dedim. Kız kardeşim gelip sana uğrar, benden haber sorarsa ona adresimi ver. Ne de olsa kardeştir. Anadan babadan olduk, bari iki kardeş birbirimizi yitirmeyelim. Dünyanın bin türlü hâli var."*

Aradan on beş gün kadar geçti. Kasım Efendiden mektup geldi. Hatta Tahir Efendi:

— Oğul, sen benden habersiz işler kesiyorsun, bak hele, dedi.

— Eee, dedim. Yanında barınıyorum, bir de benim derdimle mi uğraşacaksın?

Adam bayağı üzülüp:

— Oğul, dedi. İnsan bir çatı altında böyle oturur da birbirini düşünmez mi? Ben sana önünden ardından bakar bakar "Hey garip oğlan!" derim. "Anan, buban hayırsız çıkmasaydı sen bu köylükte böyle sürünür müydün? Sen katip olmak için doğmuşsun."

Adamın bu hisli düşüncelerine inanıyordum. Ve:

— Şehirde kalıp kötü yollara sapmaktansa böyle köyde, senin yanında rençberlik etmek daha iyi, diyordum. Sen babamdan ileri, Emine Anam benim asıl anamdan ileridir.

Hakikaten, iki canlı kadın, yarısını benim için bir perde ile böldükleri odada benim rahat ve temiz uyumama dikkat ediyor, her akşam elimi, ayağımı yıkayacağım suyu hazırlıyor, yatağımın üstüne temiz çamaşır koyuyorlardı.

Ben yorgun argın gelir, yıkanıp arındıktan ve akşam namazını kıldıktan sonra sofraya yardım eder, sabahleyin de erkenden kalkıp sabah namazını kılıp hayvanlara bakardım. İlk gelişimde yanlarına gitmeye korktuğum koca koca boynuzlu ineklerin yanına, yere çöküyor, onların ayaklarını, gerdanlarını, bazen boynuzlarının diplerini temizliyordum. Artık aklıma korku gelmiyordu. Hatta Tahir Efendi hayvanları biraz horladığı, süt vermemek için kendilerini kastıkları için onların karınlarına vurduğundan inekler onu pek yanlarına sokmak istemiyorlardı. Sağa sola boynuz savuruyor, Tahir Ağa'da eline sopayı alıyor, o zaman ben araya giriyordum:

— Emmi, sen bırak bana. Bu inekler benim anamdan daha hayırlıdır. Kendisini kasıp sütünü buzağıya saklamak istiyorsa bu da iyi ana olduğundan.

Tahir Efendi çekilip gider, inekler de onun arkasından bir zaman bakar, süt sağmakta bana zorluk çıkartmazlardı.

Ben işe giderken Emine Anam arkamdan sesleniyordu:

— Cahit, oğul ayranı bolca al. Kavurmalı bulgur pilâvını hazırladım. Azığını kesme, gücenirim valla.

Daha saat sekiz olmadan ben yola çıkardım. Evin işleri bitmiş sayılırdı. İki dönüm su da getirip küpü doldurunca gözüm arkamda kalmazdı. Tahir Efendi de aynı saatte dükkâna gitmek için evden çıkardı:

— Ben gidiyorum Emine, Allaha emânet olasın!

Ben köyde, bazı ailelerin arasında sık sık kavga çıktığını, karı koca, baba kız birbirlerine girdiklerini, hatta erkeklerin kadınları dövdüklerini görüyordum.

Yüzü gözü şişmiş bir kadın Emine Hanıma dert yandığı sırada:

— Ne yaparsın gardaşlık, derdi. Sorgu sual olmaz ki. Dayak erkeklerin şânındandır.

Ama Tahir Efendinin karısına kötü bir söz bile söylediğini duymadım. Belki hayatta çocukları ve köyde akrabaları olmadığı için birbirlerine düşmüşlerdi. Ama şimdi bir çocuklarının da dünyaya geleceğini anlayınca yeni evlenmiş gibi sevgileri artmıştı.

Tahir Ağa ile Emine Ananın kızları dünyaya geldi. Ben ilk defa yeni doğmuş bir çocuk gördüm. Bu yeni doğana bakım çok güç oluyordu. Ağlıyordu, kıvranıyordu, fakat neresinden zoru olduğu anlaşılmıyordu. Cahil bir kadın olan anasının yapabildiği onu kucağına alıp memesini ağzına tıkamak oluyordu.

Çocuğun doğması onları mutlu etti. Tahir Efendi beni de yanına alarak bağlara götürdü. Orada sulak bir yerde hendekler kazdık. Bana:

— Oğul, dedi. Bir çocuk dünyaya geldiğinde biz böyle ederiz. Ne yapalım, varlıklı değiliz. İşte böyle çukur eşer, toprağı tavlar, vakti saati gelince kavak dikeriz. Senin gül diktiğin gibi.

— Kavak ne işe yarar? dedim.

— Kavak çok para getirir oğul, dedi. Tez büyüyen ağaçtır. Yerini buldu mu gayri önüne geçemezsin. Bunlar kız için çeyiz olur.

— Kız evlenince kavakları da ona mı verirsiniz?

— Güldürme beni oğul. Yirmi otuz kavak bedenini kız ne yapsın! Ağaçları satarız. Güzel direği, kerestesi olur. büyüyene dek çırpılarını da alır alır yine toprağa sokarız. Bayağı yavrular bu kavak dediğin ağaç.

Besmele ile kavak çukurlarını bütün tarla sınırı boyunca açtık. Yerini hazırladık.

Hasat vaktinden sonra köyden şehre göçenler arasında benimle beşinci sınıftan arkadaş olan iki çocuk da vardı. Anaları, babaları görgülü insanlar değillerdi. Ama okumanın gereğini biliyorlardı. Çocuklarını okutmaya karar vermişlerdi. İşte böylece Hasan'la İsmail'i yolcu ettik.

Bu arada İsmail'in babası evin önündeki avluda Tahir Efendiye dert yanmaya başlamıştı:

— Para yok emmi. Ne idecem? Öğretmen şehre yolla, okusun, büyük adam olur bu çocuklar, diyor. Ama hâlimizi bilirsin. Biz varlıklı adamlar değiliz. Bizim kadının iki göz kerpiç evi var. Onu satalım dedik. Bir bak bakalım. Sen alır mısın? Diler otur, diler samanlık yap. Duvarlar sağlam, damı eyicedir.

Tahir Ağa:

— Ya bende para var mı ki? dedi. Ne ideceğim fazladan kerpiç evi?

— Hani ben de sana danışayım, dedim. Düşün, avlu büyüktür. Avlu duvarlarının taşını satsan üç yüz kâğıt yapar. zati biz de o kadar istiyoruz.

Tahir Efendi bir düşündükten sonra:

— Cahit'in biraz birikmiş gündeliği var, dedi. Ona danışayım, belki alır.

Beni çağırdı, anlattı. İçime bir mahzunluk çöktü. Çocuklar okumak için büyük şehirlere göçerken ben köye yerleşip kalıyordum.

Sanki anama, babama inat gibi:

— Alalım Emmi, dedim. Sen yap yakıştır.

Üç yüz kâğıda iki gözlü, ama epeyce büyük bahçesi olan yol kenarındaki kerpiç evi benim hesabıma aldılar. Daha da param varmış. Ben o paraları çoktan gözden çıkarmış, yiyip içtiğime saymıştım. Ama Tahir Efendi bana ettiği masrafı kendisine ettiğim yardıma sayarmış. Bunu açıkça söyledi:

— Daha da o kadar paran var oğul, dedi. Hem sen tasalanma, Allah insanın alnına ne yazmışsa o olur. Buralara düştüm diye yerinme. Burası da memleketin bir bucağıdır, cahil, mahil buradakiler de insandırlar.

Çocuk da dünyaya geldikten sonra o iki gözlü evde kalmak istemedim: Kerpiç evi uzun uzun temizledim, şurasını, burasını onardım. Kapısına bir asma kilit takıp anahtarı cebime aldım.

Artık geceleri oraya yatmaya gidiyordum. Yerlere döşemek için hasır aldım. Evin içinde zaten kırık bir masa, eski bir sandık vardı. Onları da onardım. Ocağı da yakıp bir denedim.

On bir yaşında bir şehir çocuğu için bu hayat pek sıkıntılıydı. Ama ben bu hayatı artık benimsiyordum. Gözleri kalarak bana yedirdikleri çeşitli yemekler yerine şimdi ancak dört beş çeşit yemek yiyordum. Ama o beyaz ekmek yerine bu buğday ekmeği, ayran bana çok yarıyordu. Bayağı güçlendiğimi anlıyordum ve en çok hastalanmaktan korkuyordum.

Bir yıl içinde ben de Koz köy halkı içinde erimiş, kaybolmuştum. Gün geçtikçe bana orada doğmuş ve orada büyümüşüm gibi geliyordu.

Çocuklarına düşkünlüklerinden Tahir Efendi ile karısının beni unutur gibi olduklarını seziyordum. Belki de sofralarında bulundurmaya mecbur oldukları tabak beni hatırlatıyor, Tahir Efendi kapıya çıkarak:

— Oğul Cahit, gel hele, diyordu.

Yemeklerini yarıladıkları olurdu, o zaman Tahir Efendi:

— Oğul, diyordu. Gayri davet bekleme, sen bizdensin.

Ne kadar söyleseler yine biraz kırılıyordum. Madem ki bu köye sağınmışım, artık kimseye yük olmamalıydım. Ama her zaman iş olmuyordu. Hele kışın benim zahirem yoktu ki hazır yiyeyim.

İş olmadığı zaman eşeği, baltayı alarak oduna gidiyordum. Koru yakındaydı, ben odun ararken yakınlardan balta sesleri gelirdi. Kazma ile kök çıkardığım da oluyordu.

Koruda akıp giden bir su vardı. Zaten bu su, o koruyu dünyaya getirmişti. Soğuk, tatlı ve tertemiz olan bu sudan avuçlarımı doldurup bol bol içerdim.

Köye gelişimin ikinci yılında ayağıma çarık giydim. Bu bana önce çorapla yürüdüğüm duygusunu verdi, sonradan alıştım.

Köyden iki öğretmen daha ayrıldı. Bunlar dörder yıl o köyde kalmışlardı. Doğdukları şehre karşı büyük özleyişleri vardı. Belki de köyde çektikleri sıkıntıyı kendilerine hatırlatmasını istemedikleri için, belki de yolda kendilerine masraf olacağı ve uğraştıracağı için bazı eşyayı bırakıyorlardı. Bunlar köyde o kerpiç evlerden birini kira ile tutan insanlardı.

Hesap öğretmeni beni seviyordu. Karı koca giderlerken bana tavuklarını bıraktılar. Cinsi iyi üç tavukla bir horoz. Üstelik kümeslerini gösterip:

— Tellerini sök, al. Sana lâzım olur, ayrı evin var, dediler.

Tavukları evimin bir odasına kapadıktan sonra kümesi yaptım ve tavukları oraya taşıdım. Öteki öğretmen bana sapının bir tarafı kopmuş bir bakraç, bir kova, üç numara bir gaz lâmbası, maşa, tahta kaşıklar, bacakları sakatlanmış üç tane iskemle verdi.

Önce, bana bağışlananları Tahir Efendi'ye götürdüm ama:

— Yok oğul, dedi. Sana verdiler. Evine taşı. İlâzım olursa ben senden alırım. Şimdi koyacak yerimiz yok. Sana da gerekli.

Artık onlarda kalmak istemiyordum akşam yemeğinden

sonra evime çekiliyordum. Evim onlarınkine çok yakındı. Küçük pencereden ışıklarını görüyordum. Sabah ışır ışımaz onların ahırına gidiyor, gerekli işleri yapıyordum. Sabah çorbasını orada içiyor, varsa işime gidiyor, yoksa Tahir Efendi'nin gösterdiği işleri yapıyordum.

Adamcağız beni kendi kendime yaşamaya alıştırıyordu. Bazen:

— Oğul, diyordu. Bu köye bağlandın kaldın. Kim bilir, belki de burada olup biteceksin. Kendi kendini çek çevir. Ben de sana bâki değilim. Ama yine de birbirimize destek olacağız.

Bu yüzden kışlık yiyeceğimi ve yakacağımı düşünmek zorunda da kaldım. Yağışlı havalarda evin yanına bir ahır yapmaya başladım. Yağmur ara verdikçe bir kaç taşı daha üst üste koyardım. Köyde aylak kalan çocuklardan bana yardım edenler çok oluyordu.

Sonra çoban bana o bahar doğmuş olan bir köpek yavrusu verdi. Bu hayvan biraz zayıftı. Anası dört yavru daha yapmıştı. Yaşayacağı pek belli olmadığı için bu yavruyu gözden çıkarmışlardı.

Ben ona kendi sütümden, kendi ayranımdan içirmeye başladım. Hemen on beş gün içinde toparlandı. Yiyor, içiyor ve boyuna uyuyordu. Geceleri kardeşlerini arayıp mızıklanmasını da kesmişti.

Bir pazar günü Tahir Efendi üstünü kapatmaya çalıştığım ahıra gelince bu köpek havlamaya başladı. Adamcağız:

— Bak seeeen! dedi.

Ayağı ile hayvanı severken:

— Oğul, dedi. Köpekler insanlara benzemezler. Sadık olurlar. Bu it de cinstir hani. Bak pençeleri nasıl iri iri. Zaten köyde soysuz hayvan yaşatmazlar.

Sonra gelişinin sebebini anlattı:

— Bak oğul, aklına başka bir şey gelmesin. Sen yatağını al, buraya geç. Sediri bir köşeye koy, yatağını ser, buraya yat. Bizim ev iki gözlü. Birinde yatıyoruz. Sofada iki kişi dönse birbirine çarpar. Şimdi küçük var. Allah eksik etmesin onun çamaşırı neyi yıkanıyor. Senin odaya asmamız gerekiyor. Sen çamaşır altında yatma. Rutubet olur. Akşam aşını yer, buraya gelir yatarsın. Sabahları da erkenden gelirsin.

Böylece Tahir Efendinin evinden yarı yarıya ayrıldım. Tarla işleri bittiği için ona getirdiğim odun ve kütük yetmişti. Ara sıra köyde isteyenlere taşıyor arada bir de evimin avlusuna yerleştiriyordum.

Elime pek az para geçiyordu. Ama az paranın da köyde işi çok oluyordu. Köyde yapılan ve pirşirilen testilerden iki tane almıştım. Tahir Efendi'nin boşalan yağ tenekelerinden de alıp ağızlarını vurdum, yıkayıp evime yerleştirdim.

O eve bir şey getirdikçe seviniyordum. Gerekli eşya arasında köyde hiç de gereği olmayanlar vardı. Öğretmenlere arada bir gazete yollarlardı. Onlar da bana hediye ediyorlardı. Odalardan birinde tahta masa, onun karşısında bir tahta raf vardı. Bu rafa aldığım gazeteleri biriktiriyordum. Üst üste sıralanan bu gazeteler benim kütüphanemdi.

Bu arada, tahta masanın yanındaki tamir edilmiş iskemleye oturur, başımı ellerimin arasına alır ve düşünürdüm.

Okula ilk başladığım sıralarda, benimle ablam Sevim için bir oda ayırmışlardı. Resimli kitaplar, ansiklopediler bana okuma hevesi vermişti. Babam bu kitapları alır, getirir, bize uzun uzun içindekileri anlatır, kendi eliyle sıralardı.

Odadan ayrılırken muhakkak benim başımı okşar, saçlarımı karıştırırdı. Beni okula bıraktığı sırada bu ayrılıktan

üzüldüğü ve benim yalnız kaldığım için endişe duyduğu belli olurdu.

Ne olmuştu bu adama?

Bu geçimsizlik, bu zıtlaşma, sonunda onları ayırmış, yuvaları yıkılmıştı. Tahir Efendi ile bunları konuşurken adamcağız:

— Ananın, babanın bilgiç olması doğru değil, diyordu. Birinden biri iyi geçim yoluna bakmalı. Sırasında ben Eminenin yoluna giderim. Sırasında o benim istediğimden dışarı çıkmaz. Hele çocuk oldu mu onların yanında çekişmek kötüdür. Benim anamla babam bir çekişme yapacakları zaman ilkin bizi evden uzaklaştırırlardı. Ayrılacak oldular. İkisi de mallıydı. Ama düşündüler ki ziyanı bize dokunur. Allah bir çocuğu dört gözden ayırmasın. Ana da gerekli, baba da.

Tahir Emminin yerinde düşünceleri vardı. Ben şaşıp kalıyordum. Bizimkiler evlât sevgisini çiğnemiş, bize karşı duydukları sevgiyi eşlerini ezmek için kullanmışlardı.

Taraflardan birinin "Çocuklara yazık oluyor, sen haklısın, bu yuvayı yıkmayalım" diye pes etmesini beklemişlerdi. Hatta birbirlerine inat olsun diye ayrı ayrı evlenmişlerdi.

Artık bu işin dönülecek köşesi kalmamıştı. Biz, iki kardeş ziyan olmuştuk. Annem hiç olmazsa meslek sahibi, bilgili bir kadındı. Babamın sonradan aldığı Suzan Hanım anneme hizmetçi olacak kadın değildi. Yine annemin vardığı adam da babamın yanında uşak olamazdı.

Bunların ikisi de kılıksız, pasaklı, kötü alışkanlıkları olan insanlardı. Hikmet Efendi akşamları içki içiyordu. Geceleri onun horultusundan ve üzerinden çıkan ispirto kokusundan Doktor Hanımın onun yanından kaçıp başka odada veya sedirin üzerinde yattığını kardeşim Sevim anlatıyordu.

Suzan Hanıma gelince; daha ilk zamanlarda yemeklerin içinde saç telleri, su bardaklarının kenarında ruj lekeleri görülmeye başlamış, babam bir iki defa hatırlatmış, ama kadın:

— Ne olur, pis bir şey mi? Karının saçı, karının dudak boyası, demişti.

Bana ilkokul diploması bile aldırmayan babama son defa okula yazılmam gerektiğini söylediğim zaman yüzüme bir şamar indirmiş:

— Sana okul filân yok, demişti.

İşte ben bu şamarla babamın evinden dışarıya itilmiştim. Ya anamıza ne oluyor? Kızcağız annesiyle okul münakaşası yaparken üvey baba:

— Okumak neymiş, demiş. Bir yere gir, para kazan.

Babamız gibi, anamız da böyle sarhoş ve beyinsiz bir adamın kafasına göre iş görmez, kızını ziyan etmezdi. Belki istiyordu ki, babam müdahele etsin ve yeniden münakaşa başlasın.

Ama iş onların istedikleri gibi sonuç vermemiş, ne olursa iki kardeş bizlere olmuştu.

Şimdi hep ablamı düşünüyorum. Ben toplum içinde yalnız yaşıyabilirim. Ama o bir kız çocuğudur. Ne yapar, nasıl yaşar, onu kim korur?

İşte bu sebeble Kasım Efendiye bir mektup daha yazdım. Kardeşim uğrarsa adresimi kendisine vermesini rica ettim. Bundan sonra da artık sonu gelmeyen sıkıntılı bir bekleyiş başladı.

Kış gelip kar bastırınca, artık açıkta iş yapılmadığı için hayvanların bakımından sonra bakkal dükkânına gidiyordum. Bu, işte köydeki ikinci kıştı. Yavaş yavaş biriken yiyecek tükeniyordu. Ne kadar ilerisini düşünseler köylülerin hiç aklına gelmeyen bir şey eksilmiş oluyordu.

Bu arada öğretmenlerden birinin giderken bana bıraktığı yarım teneke gaz çok işe yaradı. Yedi sekiz litre gazı Tahir Efendi litresi iki buçuk liradan sattı, bu parayı da bana verdi.

Tahir Efendinin bel ağrısı tutmazsa ben o gün köyde hem marangozluk, hem de demircilik yapan bir adamcağıza yardıma gidiyorum. Bu adam sol elini büyük şehirde, bir makineye kaptırmıştı. Ona Çolak Musa diyorlardı. Marifetli bir adamdı. Kendisine tazminat vermişler, bir de sigortadan aylık bağlamışlardı.

Musa dayı bu işi boş durmamak için yapıyordu. Ama tek elin işinden ne olacak? Kaç çırak almışsa yanına beceriksiz çıkmışlar. Ben ne olsa şehir çocuğu idim ve zaten el işlerine merakım ve yeteneğin vardı. Kısa zamanda onun işine yarar bir yardımcı olmuştum. Ben yardım edersem kırık çiftlik araçlarını onarıp kaynatıyor, tek eliyle yapamadıklarını başımda durarak bana yaptırıyordu.

Çolak Musa hayvanlara nal yapıp çakar, kırık tekerlekleri onarır, testereleri, baltaları bilerdi. Bu işleri bana da yaptırıyordu. Zavallı adam tek eli ile eğe tutamıyor, biley taşını çevirse baltayı tutamıyordu. Tahir Efendi dükkânda olmasa bile bana sesleniyor, yanına çağırıyordu.

Birkaç gün yardımından sonra bana para vermeye kalkan adama:

— Ustam, dedim. Para yerine bana bir balta ver.

Parayı verdikten sonra bir de baltayı işaret etti:

— Sen benim sol elimsin oğul. Bu işte ekmek vardır. Aman ellerine dikkat et. El işler, el öğünür. Elsiz insan benim gibi bir çocuğa muhtaç olur.

Ben bu Çolak adamdan çok iş öğrenmeye başladım. Hani üç beş para da kazanıyordum. Adamcağızın aklının ermediği iş yoktu. Değirmen taşlarına oluk açmaktan cep saati tamirine kadar her şeyi biliyordu. Bana da:

Cahit, kışın demirci Çolak Musa'nın yanında çalışmaya başladı.

— İşler birbirine benzer oğlum, diyordu. Birini yaparsan ötekini yapman kolaylaşır. Çabuk başarırsın. Yapılmayacak iş yoktur.

Usta, bir iş için kasabaya çağırılınca Tahir Efendiye haber vererek beni de beraberinde götürdü. Tahir Efendi benim hayvanlarıma bakacaktı.

Kasabada bir traktörü baştan aşağıya söktük, temizledik, makineleri tekrar yerine yerleştirdik ve eksiklerini tamamlıyarak çalıştırdık. Adamcağız bana:

— Sanat altın bileziktir derler oğlum, dedi. Gördün ya hurdaya çıkarılan bu makine yeniden farksız oldu. Bir hafta uğraştık ama dünyanın parasını da kazandık.

Usta kendisine ve bana birer kat elbise ile iç çamaşırı ve ayakkabı aldı. Cebime de tamam sekiz yüz lira koydu. Ben onun cömertliğine şaşmıştım. Ama tek eliyle sırtımı okşayarak:

— Oğul, dedi, beş bin kâğıt aldım bu işten. Senin hakkını vermiyecek miyim? Paranı koy cebine de keyfine bak.

Benim biraz birikmiş gündeliklerim de vardı. O sırada evimin yanındaki tarlayı satıyorlardı. Yine şehre göç vardı. İki dönüm yer. Evimin avlusunun yanından başlıyor sınırı. İçinde iki tane de ceviz ağacı var.

Bin lirayı verdim, bayıla bayıla sattılar bana. Baharı beklemeye başladım. Ama daha şubat ayındaydık. Vakit kaybetmeden hemen kavak çırpılarını diktim. Bunlar hem ağaç olacaklardı, hem de sınırımı çizeceklerdi.

Köyde benim çalışmalarımı garip bulanlar vardı. Ama nihayet çocuktum, zararlı bir adam değildim, herkese iyi davranırdım. Oğlanlarla ahbaplığım vardı. Gözüm de toktu. Yalnız Tahir Efendi evime gelip oturma odamı gördükçe:

— Vah oğlum, vah, diyordu. Senin anan da baban da hain adamlarmış. Sen şehirde büyük adam olurdun. Hele bak, kasabaya her varışında bir kitap alırsın. Haydi avadanlıklar neyse ama kitap köyde ne işe yarar?

Oğlanları on beş yaşında evlendirdiklerine göre on iki yaş köy için delikanlılık yaşı idi. Akranlarım artık tarlaya, oduna, rençberliğe gidiyorlardı. Ben daha hafif, ustalık arayan işleri yapıyordum. Ufak tefek tamir, çiftlik araçlarını onarma gibi.

İşlerimi yoluna koyduğuma inandığım bu sıralarda Sevimden bir mektup aldım. Kızcağız ortada kalmıştı ama aklı iyece eriyor ve her şeyi düşünüyordu. Bana yazdığı mektup şöyleydi:

"Sevgili kardeşim, adresini aldım, dünyalar benim oldu. Sevincimden ağladım. Senden bir haber alırım ümidiyle kahveye uğramıştım. Kasım Efendi bana:

— Aman kızım, dedi. Kardeşin seni arayıp duruyor. Hakikatli çocuktur o, bende adresi var. Kardeşimin yanında çalışıyor. Merak etme, sağlığı yolundaymış. Buradayken epeyce solup sararmıştı. Sonradan köy ona yaramış. Çok iyi imiş maşallah. Al adresini de yaz, beklemesin oğlan.

Orada neler yaptığını, nasıl yaşadığını ancak senden öğreneceğim Cahit. Ben kendi hayatımı anlatayım. Ah kardeşim, odamızda, karşılıklı karyolamızda, şefkat ve rikkat içinde geçen hayatımızı düşündükçe zaman zaman böyle perişan olmamıza inanamıyorum. Neden böyle olduk, biz ne yaptık? Nihayet biz birer çocuktuk. Böyle olmamıza bizim kusurlarımız sebep olamazdı. Sınıflarımızı geçiyor, rahatlıkla okuyor, bu bakımdan ana ve babalarımıza problem çıkartmıyorduk.

Seni ve beni komşular kendi çocuklarına örnek olarak gösterirlerdi. Ana ve babamız uyanık, tahsili insanlardı. Onlar çocuk terbiyesini çok iyi biliyor, bunu bizim üzerimizde uyguluyorlardı.

Sonra ne oldu?

İki insan, çocuk sahibi iki kimse birbirlerinden daha üs-

tün olma, daha bilgili ve haklı duruma girme için çekişmeye başladılar. Bu çekişme gittikçe büyüdü, yuva sarılmaya başladı. Dargınlıklar, yemekten kalkıp boş odalara kapanmalar, günlerce birbirlerinin yüzlerine bakmamalar sürüp gidiyordu.

Dedi koduyu sevmedikleri hâlde birbirlerini bizlere çekiştirmeye başladılar. Artık onlar dürüstlük ve akıllarını kaybetmişlerdi. Bir düşmanla savaşır gibi, ne olursa olsun bu çekişmeyi kazanmak, karşısındakine pes dedirtmek istiyorlardı. Gururları, hiddetleri onlara çocuklarını harcayacak kadar hırs vermiş, onları deli etmişti.

Deli, diyorum. Çünkü bunu akıllı bir insan yapmazdı. Allah ikisinin de aklını başından almıştı. Yüksek tahsili olan babamız nihayet bankada ikinci müdürdü. Hepimize ayrı sevgisi vardı ve bizimle övündürdü. İşte bir gün bu adam evini bırakıp bir otel odasına çekiliyor ve mahkemeye dilekçe vererek eşinden ayrılmak istiyordu.

Öte yandan eşi de bir hekimdi. Muayenehanesi çok iyi işliyordu. Çok para kazanıyordu. O da çocuklarına çok düşkündü. Herhangi bir kadın gibi çocuklarıyla meşgul olur, onların hizmetlerini kimseye bırakmazdı.

İşte bu kadın da mahkemeye müraccat ediyor ve şiddetli geçimsizlik yüzünden eşinden ayrılmak istiyordu. Onların istedikleri oldu. Her iki taraf, her hafta birbirlerini görecekti. Ama ne anamız, ne de babamız karşı tarafla olan çocuğunu görmeye girişmedi.

Hatta sen anneni görmeye geldiğin zaman annen, yabancı bir kadın gibi: "Neye geldin, ne istiyorsun?" dedi. Ben babamı görmeye gittiğim zaman o adamı değişmiş, soğumuş buldum. Bana: "Ananın yanına git Ananın!" diye bağırdı. Artık ana ve babalarımızı görmekten çekiniyorduk. Seninle parklarda, yollarda buluşuyorduk. Onların davranışlarını bizi birbirimizden ayıramazdı.

Sonra evlendiler. İkisi de ayrı ayrı ve kendilerine lâyık olmayan birer eş buldular. Babam temiz, titiz, gayet süslü, yakışıklı bir adamdı. Evimize, onun yerine onun uşağı bile olmayacak serseri, işsiz güçsüz ve sarhoş bir herif geldi. Bu herifin gözüne diken oldum ben. Beni istemiyordu. Benim okumam, bana sarfedilen para ziyanmış. Bir gün bir kocaya kaçacakmışım. Masraflar ne işe yarıyacakmış? İnsan bir para harcarsa karşılığını görmeli imiş.

Bu adam konuşulacak adam değildi. Baktım annemde beni korumaya heves yok, baktım ki babama inat beni harcamak istiyor, okula da yollamıyor, fakir bir iki arkadaşımın babalarının konfeksiyon mağazalarında çalışmaya başladım.

Fakat bu da kolay olmadı kardeşim. Yanında büyüğü ve hesap soracağı kimsesi olmayan bir kız yalnız başına yaşayamaz. İşte bu yüzden, bir gazetede gördüğün ilân üzerine bir apartıman dairesine girdim. Hâlimi anlattım. Beni iğreti olarak aldılar. Evin işini görmeye başladım. Ama muayenehaneye de telefon ederek belki üzülür diye işi anneme anlattım. Bana şu cevabı verdi:

— Öyle babanın kızı böyle olur. Bana değil, ona telefon et, müjdele...

Dediğini yaptım. Babam telefonda kıyâmetleri koparttı:

Canım sıkıldı:

— Baba, o ana olamazsa sen baba ol, beni ortada bırakma, dedim.

Bana cevap bile vermedi, telefonu yüzüme kapattı. Kardeşim işte bizim büyüklerimiz böyle. Ben inanıyorum ki onlardan bize yarar yok, biribirilerine besledikleri hırs yüzünden bizi ayak altına aldılar. Biz, onların karşı tarafı ezmek, yalvartmak için bir araç olduk.

Bizi göremedikleri zaman karşı tarafta yaşadığımızı, on-

ların hayatını bozduğumuzu, onlara yük olduğumuzu sanıyorlar. Hâlbuki biz koca şehrin sokaklarına itilmiş, daha kendi imkânlarıyla yaşayamıyacak kadar küçük iki genciz.

Bir araya gelmemiz mümkün olursa bunu daha etraflı konuşacağız. Seni üzüntüde bırakmamak için ben biraz kendimden söz edeyim. Konfeksiyon atölyesinde çalışan kızlar, belki benim talihim yüzünden serseri ruhlu ve serüven arayan, ilerisi karanlık kızlardı. İlk günde bunların konuşmalarından işi anlamıştım. Tabiî iş sahibinin bunlar umurunda değil. O sadece iş istiyor. İşçisinin dışarıdaki hayatı onu ilgilendirmiyor.

Orada pek az kalabildim. Bir doktorun muayenehanesine girdim. Öğleden sonra geliyordu. Ben o zamana kadar randevuları kaydediyor, odaları temizliyordum. Bu iş çok kazançlıydı. Hastalar bahşiş de veriyorlardı. Ama Doktor bir gün bir hemşire getirdi, bana da yol verdi. Daha doğrusu kendisine evde bir hizmetçi gerekliymiş. Beni evine yolladı.

Bir apartıman dairesi. Bey akşama kadar yok. Hanım öğleye doğru kalkıyor ve hemen hayatı sokakta geçiyor. Yalnız akşamları misafir doluyor, poker oynuyor, içki içiyorlar.

Bu evin bir özelliği var. Bahşişi bol. Ben bahşiş almaya alıştım. Zaten kumar oynamaya gelen kadın ve erkekler giderlerken kendilerine elbiselerini verdiğim zaman cebime beş on lira sokuşturuyorlar. Hanımefendi bile bir işimi beğendiği zaman bana bahşiş veriyor. Ben her zaman böyle parası bol yerde olamayacağımı düşündüğüm için topladığım paraları büyük para yapıp koynuma sokuyorum.

İleride bir iftiraya uğrarım diye biriktirdiğim paradan hanımefendiye söz ettim. Bana:

— Sen dürüst bir kızsın, sen hırsızlık yapamazsın. Ben sana inanırım. Paranı dolabına da koyabilirsin, dedi.

Apartımanda bir hizmetçi odası var. Ben orada yatıp kalkıyorum. Elimden geldiği kadar tertip yapıyor, temiz tutuyorum. Doktor bazen apartımana hasta kabul ediyor. Ben hastaları soyuyor, giydiriyorum. Beyaz bir göğüslüğüm, hasta bakıcı başlığım var. Bir hasta geldi mi hemen hazırlanırım.

Hastaların bahşişleri daha bol. Ayrıca onların iğnelerini ben yapıyorum. On dört yaşındayım. Biraz becerikli olmalıyım ki hasta muayenesi sırasında doktorun yanında bulunuyorum.

Hastayı hazırlayıp muayene masasına yatırınca tansiyonunu ölçer, nabzını sayarım. Doktor bu işte çok dikkatli olduğumu gördü, gerekli enjeksiyonları bana yaptırmaya başladı. Bu iş için çoğu zaman yakınlara kadar gidip iğne yapıyorum. Tabiî parası ile.

Hanımefendi kendi âleminde. Temizi, kirliyi pek bilmez. Savruktur. Nesinin nerede olduğunu bilmez. Giyineceği sırada bana:

— Kız Sevim, diye bağırır. Çamaşırlarını, çoraplarını bulur veririm. Telefonla terzisini, manikürcüsünü, berber kalfasını ben çağırırım. Hani bu işi de biraz biraz öğrenmeye başladım. Kadın bir düğme dikmekten âciz. Beyi de büsbütün bana bıraktı. Bir kızları var, ama daha yüzünü görmedim. Nerede oturduğunu sordum bana:

— Tuhaf değil mi? dedi. Ben de bilmiyorum. Zaten sık sık apartıman değiştirirler. Kocası Hariciyeci. Memlekette durdukları yok ki.

Doktor Beyi anlatacaktım. Keçi sakallı, gözlüklü, altmışlık bir adam. Bazı hastalıkları var. Bazen o rahatsızlanır, yatar. Hanımefendi misafirleriyle kalır. Adamcağız öğleye kadar hastahane ile uğraşıyor. Akşamın yedisine kadar da muayenehanede çalışıyor. Bu yüzden hanım:

— Sevim, diyor. Aklın varsa Doktora varma. Kocana sa-

hip olamazsın.

Ama ben bu ailenin yanında çok rahat ettim. Hem para bol, hem de karışan, görüşen yok. Annemin yanında üvey babadan çektiklerimi düşündükçe hizmetçilik yapmayı tercih ediyorum.

Ama ben boş durur muyum? Uğradığımız haksızlıkları kolayca sindirir miyim? Babamıza da, anamıza da birer mektup yazıp adreslerine yolladım, ama kendi adresimi vermedim. Mektuplar hemen hemen şöyle, Yalnız "Cemil Bey", "Nazan Hanım" diye yazdım. Biraz ağır düştü ama onlar bunu çoktan hak etmişlerdi: Çocuklarınız nerede? diye başladım. Siz eski karımın yanındalar, siz eski kocamın yanındalar diye keyfinize bakıyorsunuz değil mi? Hayır onlar artık sizin gibi ana ve babalara sığınmayacaklar. Siz onlara birer tekme vurarak pas verdiniz birbirinize.

Ama çocuklar binbir tehlike dolu olan bu koca şehrin içinde, kimsesiz ve yardımsız yaşamaya çalışıyorlar.

Yüksek iktisat tahsiliniz, hekimlik tahsiliniz neye yaradı? Bir tavuk sizden daha hayırlı ana, bir horoz sizden çok daha iyi bir baba olurdu. Eh cahil adamların yapamayacağı cinayeti siz yaptınız.

Sizler iğrenç gururlarınız yüzünden, iki çocuğu, sadece eşinizin çok sevdiğini bildiğiniz ve bundan çok fazla azap duyacağını düşündüğünüz için fırlatıp sefaletin içine atmış bulunuyorsunuz. Bu mektup sizin kimlik kartınızdır. Kim olduğunuzu sorarlarsa koynunuzda taşıyacağınız bu mektubu çıkartıp gösteriniz. Sizi bundan iyi tanıtan bir hüviyet varakası bulunamaz."

İşte kardeşim benim anamıza ve babamıza yazdığım mektup bu. Artık onlar ya utanırlar, ya utanmazlar. Ne hâlleri varsa görsünler. Ben artık onları tanımayacağım gibi senin de tanımadığını isterim.

Bir köyde olduğunu, sağlıklı bulunduğunu haber aldım.

Seni memnun edecek bilgileri verdim. Şimdilik beni düşünme. Ama hayatta ne yaparsan birbirimizden haberli olmalıyız ve birbirimizi de kaybetmemeliyiz. Paraya ihtiyacın olursa sana gönderebilirim. Eğer İstanbul'da çalışmak istersen gel. İyi bir iş buluncaya kadar seni barındırabilirim. Hatta otelde de kalsan masraflarını rahatça karşılarım.

Bana acele bir cevap ver canım, kardeşim. Gözlerinden öperim."

İşte Sevimin mektubu böyle. Kızın rahatının yerinde olduğunu öğrenince içim rahat etti. Bu mektuptan Tahir Efendiye de söz ettim. Bana:

— Oh, oh! dedi. Kız kendisini kurtarmış maşallah. Gayri onu tasa etme kendine. Sen işine bak.

Yaz aylarındaydık. Ben de kızı tasarlandırmamak için kendimden söz ederek bir mektup yazıp adres verdim.

— *"Abla, dedim. Mektubun bana yeniden hayat kazandırdı. Sağ ol. Ben köydeyim. Rençberlik yapıyorum. Ama açık havada işçi gibi çalıştığımı sanma."*

Sevimden mektup alınca içim daha rahat etmiş, ben de onu rahatlatacak şeyler yazmıştım. Tahir Efendi para istememi söyledi ama ben pek yanaşmadım. Bunun üzerine bana:

— Oğul, dedi. Parayı ben harcayacak değilim. Bak iyiden kötüden bir toprak sahibi oldun. Çevremizde yapılar çok. Tuğla harmanları var. Adamlar yanı başımızda kireç yakıyorlar. Harmandan ucuz ucuz tuğla alırsın. Bu yıl duvarları çıkarsın, gelecek yıl çatıyı kaparsın. Bir şehir evi olur sana. Bakıyorum, ev sahibi olmaya heveslisin. Sen bizim gibi kerpiç içinde barınamazsın, sana şehir evi gerek.

Haklıydı, ama ben köyde kalacak mıydım? Düşündüm, diktiğim kavaklar, gül fidanlarım, hatta bu kerpiç ev bile beni köye bağlıyor. Onları seviyorum. Kısa zamanda bir çok eşya almışım, bir kısmını da dükkânda yapmışım.

Tahir Efendinin tavsiyesiyle, Ablama ev yapmak istediğimi yazdım.

Ne zaman masa, sandalye gibi bir şeye ihtiyacım olsa Çolak usta bana yardım ediyor, ne istersem veriyor. Yapı işini ona açtım. Bana:

— Köyde kavak bol, dedi. Kapı, pencere gibi şeyleri dükkândan uydururuz. Bu yıl Harmanda satılmayan tuğla-

lar kışın karla ufalanır. Sen ucun ucun bunları taşırsın. Adam para alacak değil ya. Köyün arabasına on kâğıt versen boş zamanında sana tuğla çeker de oynar bile.

Benim de bayağı aklım yatmaya başlamıştı. Genişçe bir sofa düşünüyordum. Karşılıklı iki oda, yine karşılıklı bir mutfakla, bir banyo ve ayak yolu. Bunu aklım erdiği kadar çizdim. Bir de ahırla yem ve erzak deposu tasarladım. Hatta bu plânı Sevim'e yolladım. Bana çabucak cevap verdi:

"Kardeşim Cahit. Mektubunu aldım. Köye yerleşip kalman beni fazla şaşırtmadı. Koskoca şehirlerin içinde yaşıyanların hâlini görüyorsun. Başta bizim ana ve babamız. Eğer yaşanacak kadar iyi bir yerse orada ev bark sahibi olur, toprak sahibi olursun. Askerliğine kadar her şey tamamlanır. Daha önümüzde yıllar var. Toprak, ağaç ve hayvanlar insanlar kadar nankör değillerdir. Sana bu mektubumla birlikte iki bin lira yolluyorum. Çorbada benim de tuzum bulunsun. Burada parasız kalacağımı zannetme. Benim hayli param var. Sonra bahşişler her gün geliyor. Aylıkla çalıştığım hâlde, sana yazdığım gibi bir işimi beğendikleri zaman onlardan birisi "Sevim şu cüzdanımdan bir elli lira al bakayım" diyor. Parayı aldığım zaman da "Senin olsun" diyorlar.

Hanımefendi yorgun argın bir toplantıdan gelip suyu hazır buldu mu:

— Kız sen evliyâ mısın? diyor.

Hemen yıkanıyor ve kurulanıp yatağına giriyor. Bazen gece beni kaldırır, duvara vurur veya zil çalarlar. Ya bir bardak su isterler, ya yeteri kadar yemek yemedikleri için acıkmışlardır:

— Sevim, karnım aç, gözüm uyku tutmuyor, derler.

İnerim aşağıya, Ha! sana yazmayı unuttum. Onların apartıman daireleri iki katlı. Alt katta ıvır zıvır, üst katta yatak odaları ve banyo. Aşağıda kuş sütünden başka her-

şey var. Aklıma eseni bir tepsiye kor, çıkartırım. Kıtlıktan çıkmış gibi yerler, üstüne birer bardak da soğuk limonata içtiler mi başlarını yastığa vurur, uyurlar.

Bu zavallıların bir kızları varmış. Beni evlât gibi seviyorlar. Kilit kürek, para pul benim elimde. Bazen Doktor hastahaneden telefon eder:

— Kızım hanım kalktı mı?

— Daha uyuyor Beyefendi.

— Ben elbise değiştim. Cüzdanımı yerinde bulamadım. On parasızım Sevim. Acaba evde mi unuttum, yoksa çarptılar mı beni?

Bakar, gelirim, haber veririm:

— Beyefendi hepsini çıkarmış, yatağınızın üstüne bırakmışsınız. Cüzdanınız burada.

Apartmana misafir geldiği zaman hanımefendi bir kaç defa beni okşar.

— Uykusuz kalıyorsun Sevim, der. Ne yapayım, alışmışım bu hayata. Hem üzülme, sana da bir pay çıkar.

Cahitciğim, gelen misafirlerin arasında, bazı hanımlar kendilerine giysilerini tuttuğum zaman gizlice fısıldıyorlar.

— Yavrum, Maide Hanımın yanında sana ne kadar aylık veriyorlar?

— Bin beş yüz Hanımefendi.

— Eğer buradan ayrılmak istersen bana gel. İki bin alırsın. Hem bizim apartıman daha eğlencelidir. Adresimizi biliyorsun ya?

Bu konuşmadan sonra cebime bir yüzlük iniyor. Ben bu gibi tekliflere çok üzülüyorum. Sanki ben hizmetçi olmak için mi doğdum? Bu tembel kadınlar iğneye iplik takmıyor, bir kahve pişirmesini bilmiyor, ama etek dolusu para harcıyorlar.

Yaptığım işe gelince, iki kişinin yemeğinden ne olacak. Malzeme bol, para isteğin kadar. Doktor ancak akşamdan akşama yemek yiyor... Maide Hanım on ikiye doğru kalkıyor, ağız iğri, göz şaşı süslenip kendisini dışarıya atıyor ne yapar, ne yer bilmem!

Ben gündüzleri canımın istediğini yiyorum. Akşam için de çeşitli yiyecekler düşünüyorum. Gayet pahalı ve sevilmiş yemekler arasında bazen sofraya bir sahan kurufasulye getiriyorum. İkisi de:

— Aaaa! diye şaşıyorlar.

Ama bu domatesli, baharlı, biberli fasulyeyi kaşıklamaya başlıyor ve bana soruyorlar:

— Daha yok mu?

Ne kredisini kaybetmez, tadını yitirmez şeydir bu kurufasulye? En büyük dükkânlarda bulunur. Lokantalar muhakka onu ihmal etmezler.

Sonra bir gün bakarsın, ortaya bir lapa çıkartırım. Kırmızı soğanla birlikte öyle bir yerler ki...

Ama bu arada pahalı ve seyrek yapılan yemekler de hazırlıyorum. Nohutlu işkembe, ciğer kızartması, sarma filân gibi. Bazen de haspalar yemek beğenmez. Soğukluk bahsinde nazlanırlar:

— Meyvalardan ne var?

— Kavun.

— İstemem, başka?

— Karpuz,

— Kayısı pestilinden hoşaf.

— Olduuu! Getir bakalım.

Ben ilikleri aç olan üvey babamın istediklerini, hasret olduğu yemekleri yapa yapa çok çeşitli yiyecek öğrenmiştim. Daha sonra bu işi ilerlettim. Eh malzeme olunca patlıcandan bile tatlı yapılır.

Kardeşim, durumunu görüyorsun. Ama dünyada ana ve babaya güvenilmediği gibi el kapısına da güvenilmez. Birgün kalkar yanına gelirim. Orada geçim kadar çevre edinmek de bir meseledir. Seni pek fazla yormayacak, ama kazancı yerinde işler bulman gerekir.

Kardeşim, sana yazmaya doyamıyorum. Cevap alır almaz yine yazacağım. Gözlerinden öper seni kucaklarım."

Her mektup gelişinde gözlerim yaşarıyordu. Ablamın çok para kazanması beni biraz kıskandırıyordu. Onun için, canla başla çalışıyordum. Tuğlaları çektirmeye, hatta köye harman kaldırmaya gelen işçilerden eli alışık olanlara duvarları öldürmeye başlamıştım.

Çobanların hediyesi olan köpek irilmiş, mükemmel bir ev bekçisi olmuştu. Bu arada evin bahçesinde güller açıyor, karanfiller acı acı kokuyor, gelip geçenleri yollarından alıkoyuyordu.

Bir yandan da dükkânda işten aralık buldukça evin ahşap malzemesini yapıyorduk. Köyde benim akranım olan oğlanlar bazen bana haber veriyorlardı.

— Hani buradan giden Hasan'la İsmail vardı ya. Altıncı sınıflarını geçmiş, yediye başlıyorlarmış.

Köylü ama, bunlar da ana, baba işte. Kendi gıdalarından keserek çocuklarını okutuyorlar. Bu beni elbette memnun ediyordu. Kimi amcasının, kimi uzak akrabasının birine sığınıp okuyacak olan bu köylü çocuklar, yarın bakarsın büyük bir memur, bir şef, bilemedin bir paşa olup çıkarlar ortaya. Eh kılıçlarının, ailelerinin hakkıdır bu.

Zengin ve görgülü ailelerin çocukları okumaz, belki serseri olur, bakarsın fakir bir ailenin oğlu o fakirliğin içinden zekâsı ile fışkırır çıkar. Asıl bu çocuklar alkışlanmaya değer. Bir eli yağda, bir eli balda olanlar değil, kundurasının yırtıklarından ayağına taş batanlar, dirsekleri yamalı ceketlerle gezenler hak sahibi olurlar.

Ya biz, bir aile kurbanı olup çıkmadık mı ortaya? Kardeşim ne kazanırsa kazansın, o hizmetçilik yapmakla şerefinden kaybediyor, cemiyet onun başarısını düşünmez, hizmetçilik yapmış diye kötüler.

Fatma adını koydukları Emine Hanımın doğurduğu kızcağız artık yürümeye başlamıştı. Onun çat pat bir şeyler konuşmaya başladığını gördükçe babasının ağzı kulaklarına varıyor, evde fazlaca iş olduğu zaman kızı alıp dükkâna götürüyor, orada bir köşeye oturtarak avutuyordu.

Benim bütün kavaklarım yeşerdi. Bahçemin bir köşesine diktiğim bir kaç asma çubuğu da seneye üzüm yapacaktı. Tabiatın bu çalışması insanın hem hoşuna gidiyor, hem de insanı gayrete getiriyordu.

Kasım ayında evin duvarları meydana çıkıp üstü de betonla kapatıldı ama ben de biraz borçlandım. Şimdi çatıya ayrıca direk, tahta ve kiremit gerekiyordu. Bunu ister istemez bir dahaki yaza bırakıyordum.

Çolak ustaya birkaç kavak bedeli getirdiler. Bunları dükkânın önüne boydan boya uzatıp çapladık. Bu işi ben tez öğrenmiştim. Usta tek kolu ile pek çalışamıyordu. Başımda duruyor, bana baltayı nasıl kullanacağımı öğretiyordu.

Karlar başlamadan önce ağaçları çapladık. Sonra bu işi iyi bilen bir iki köylü bıçkıları ile gelip biri altta, biri üstte tahta gibi dilmeye başladılar.

Hava yağışa geçince bu işi dükkânın içine aldılar. Bir tarafta da ben evimin ahşap malzemesini yapıyordum. Pencere çerçevesi ve kapı geçmelerini öğrendim. Bir iş dışarıya yaparsam bir işi de kendime yapıyordum. Tabiî bu şartlar altında gündelik aldığım yoktu, ama gündüz yemeklerimi Çolak usta ile yiyordum.

Artık hayvanları nallamak bana düşüyordu. Kolsuz usta bir eliyle bu işi göremiyordu. Bana ocakta nal dövdürüyor,

sonra müşteri geldikçe hayvanların tırnaklarını yontturup, düzelttirip nal çaktırıyordu. Bu iş büyük ustalık isteyen bir sanattı. Bir hayvanın tırnağı derinden yarılırsa hayvanın sakat kalması işten bile değilmiş.

Köyde başka marangoz yoktu. Bunun için ne kadar tahta işi varsa beni çağırıyorlardı. Koz köyü de hani az buz yer değildi. Tam iki yüz hanesi, bağlı bahçeliydi. Yalnız yoksulluk yüzünden daha fazla gelişememişti. Muhtar ve ihtiyarlar heyeti de uyanık insanlardı.

*
* *

Sevgili kardeşim, diye başlıyor Sevimin mektubu. Tam altı ay habersizlikten sonra, yollar açılınca Tahir Efendinin bakkal dükkânına benim de mektubum geliyor. Fakat bu mektup kasabada yol açılsın diye aylarca beklememiş.

Sevim şöyle devam ediyor: *"Evvelce de söylediğim gibi, dünyada hiçbir şeye güvenilemiyor. Uzatmadan sana yazayım. Bugün on yedi yaşımda bulunuyorum. Çirkin, kılıksız, alık bir kız değilim. Gösterişli ve hayli besliyim. İyi teşekkül etmişim. Kendime bir başkası gibi bakıyorum.*

Doktorun birden vefatı her şeyi alt üstü etti. Maide Hanımın kızı, damadı geldiler. Aza çoğa bakmadan iki katlı o güzel apartımanı sattılar. Ben daha önce bavulumu alıp oradan ayrıldım. Daha önce beni kandırmaya çalışan sosyete hanımının evine gittim.

Öyle bir aile ki yalnız kumarla geçiniyorlar. Neleri varsa üstlerinde. Yattıkları yerden insan iğrenir. Kumar oynayarak, oynatarak geçiniyorlar. Bu arada hemen farkına vardım ki evin erkeği yaşlı dul kadınları tavlamak için gayret gösteriyor. Hanım da delikanlıların peşinde. İnsan o eve misafir gitse üstüne kir bulaşır.

Bir hafta ancak sabredebildim. Nihayet Hanımın karşısına çıktım:

Sevim, ikinci işinden ayrılmak zorunda kalmış; Ben gidiyorum Hanımefendi, demişti.

— Hanımefendi, ben gidiyorum.

— Gidiyor musun? Nereye?

— Nereye kısmet olursa.

— Peki bunun sebebi var mı?

— Tabiî var. Önce Beyefendi bana sataşıyor.

— Aptal o senin baban demektir.

— Ben babalıkla haydutluğu ayırdedecek kadar akıllıyım. Ben pek gençmişim, onun tavsiyelerine uyarsam çabucak zengin olur, mükemmel bir kocaya varırmışım.

— Budala kız, sen hangi devirde yaşıyorsun?

— Ben bu yolun yolcusu değilim hanımefendi.

— Bir yere gidemezsin, eşyalarımızı çaldı derim.

— Çalınacak eşyanız olmadığını dünya biliyor. Siz beni hırsız çıkartırsanız ben de her akşam evinizde kumar oynattığınızı söylerim.

— Bana bak Sevim, gideceksen güzellikle git.

— Ben de öyle gidiyorum Hanımefendi.

Elimde bavulum, koynumda paramla yağmurlu bir havada sokağa düştüm. Doğru iş ve işçi bulma kurumuna gittim. Maide Hanım'dan bonservis almıştım. Memur yüzüme baktı ve:

— El yanında çalışmak güçtür kızım, dedi. Sen de güzel bir kızsın, insan bir yere yollamaktan çekinir. Hizmetçi arayan çok. Sen çocuğa bakabilir misin?

— Bakarım.

— Yeni evli bir ailenin yanına göndereyim seni.

Doğru bana verilen adrese gittim. Kapıyı yaşlı bir hanım açtı:

— Buyurun küçük hanım, dedi. Bir şey mi aradınız?

— İşçi kurumundan geliyorum, dedim. Bu adreste çocuğa bakacak bir hizmetçi aramışlar da.

— Siz mi çocuğa bakacaksınız?

— Evet efendim.

Beni bir salona götürdü. Bavulumu bıraktım. Gösterdikleri yere oturdum. Genç ve solgun bir hanım geldi salona. Alçak sesle konuşuyorlardı. Kadın bana pek güvenemiyordu. Bonservisimi gösterdim. Tekrar:

— Çok şey, dedi. Bu zamanda kimse hizmetçilik yapmak istemiyor. Siz biraz da tahsilli olmalısınız.

— Sekizinci sınıfa geçmiştim, oradan okuldan ayrıldım.

— Sebep nedir yavrum?

— Aile geçimsizliği. Bu yüzden yuvamız dağıldı. Hemen beş senedir doktorun yanında çalıştım. Önce muayenehanede bulundum. Hasta hâlinden biraz anlarım. Sonra beni apartmanına, hanımın yanına götürdü. Orada rahatım çok iyi idi. Kilit kürek benim, elimdeydi.

— Biz yatılı bir hizmetçi arıyorduk.

— Ben zaten yatılı yer arıyorum. İyi bir ailenin yanında kalmayı tercih ederim. Bir kız yalnız başına olamaz.

— Doğru, ama pek fazla da para veremeyiz.

— Ben bin beş yüz liraya çalışıyordum.

— Pek fazla gelir bize yavrum.

— Siz bilirsiniz efendim.

Genç hanım:

— Bir dakika bekleyin kardeşim, dedi.

Ana kız olacaklardı. Bitişik odaya geçtiler. Yaşlı hanım:

— Bu kız senin yuvanı yıkar, diyordu. Bu zamanda bütün afişteler sokakta...

— Anne bu kızın hiçbir süsü yok. Bonservisini de gördün. Aşiftelik edecek olsa burada işi ne?

Tekrar döndüler. Genç hanım bana:

— Kardeşim, dedi. Biz karı koca çalışıyoruz. İş yerim yakın. İstiyorum ki çocuğa iyi bakılsın. Annem bir iki gün içinde çekilip gidecek. Yalnız kalacağız. Acaba siz iş bilir misiniz?

— O bakımdan memnun ederim sizi.

— Kimseniz yok mu?

— Bir kardeşim var, şimdi köyde bulunuyor.

— Ama siz köylü değilsiniz.

— Değiliz ama kardeşim köyde bir iş buldu.

— Ananız, babanız?

— Onlardan söz edildiğini istemem. Gözünüz tutarsa sizinle kalırım. Aksi hâlde vaktimizi boşuna harcamayalım.

Beni misafir gibi alıkoydular. İşte bu gece de çocuğun annesi hastalandı. Bir bulantı, bir ateş, geçer diye ses çıkartmadılar. Fakat ben onları ikaz ettim:

— Beyefendi, ben doktor yanında çalıştım. Hanımefendinin sancısı ve bulantısı pek geçici değil sanırım. Bir hekim çağırsanız iyi olur.

Bu uyarım üzerine kuşkulandılar, bana inanmadılar ama, sebep olmayalım diye bir hekim getirdiler. Adam "apandisit" demez mi?

Birkaç gün buzlar koyarak teskin edici ilâçlar vererek bekletmek isteyen hekime ben itiraz ettim:

— Doktor Bey, hastamız bir haftalık lohusadır. Buz koyamazsınız.

Doktor yüzüme şaşkınlıkla bakıp:

— Hay Allah razı olsun, dedi. Neye söylemediler bana. Böyle olunca hemen ameliyat lâzım. Bir hastaneye kaldırın!

Elleri, ayakları şaşırdı. Sonunda hastaneye kaldırıldı hanım. Anası da başında. Ben kaldım çocukla. İster istemez böylece kapılandım. Erkek otuz yaşlarında, sâkin, orta hâlli bir memur. Karısını hakikatten seviyor, kadın hâlâ benden kuşkulu. Benim adım o küçük ailenin içinde "Çokbilmiş" olarak geçmeye başladı.

Kadın hastahaneden geldi. Tabiî daha bir zaman yatacaktı. Ancak çocuğu emzirmesine izin verilmişti ama zavallının sütü de yok. Ben onun yanında kızcağızı mama ile beslemeye başladım. Hanımın pansımanını da ben yapıyor. ilâçlarını ben veriyordum.

On beş gün sonra büyük hanım çıktı gitti. Ben çocukla ve Behiye Hanımla yalnız kaldım. Odasında gezebilen lohusaya çocuğu bırakıp çarşı pazar dolaşıyor ve yemek pişiriyor, ortalığı topluyorum. Zaten küçücük bir apartıman. Gelenleri, gidenleri de pek yok.

Cevat Bey sigara bile içmiyor. Geçinmek zoruyla onu da bırakmış. Karı koca çalışıyorlarmış. Hakikaten kırk gün sonra çocuğu bana bırakan Behiye Hanım'da çalışmaya başladı. Ama zavallının aklı evde kalıyordu. Her sabah ayrılırken muhakkak birkaç damla yaş döküyordu.

— Bu yavrucağa doyamıyacak mıyım nedir? diyordu.

— Abla, diyordum. Bu seninkisi analıktır. Sevgiden ileriye geliyor. İnşallah kızını büyütecek, evlendireceksin.

— İnşallah kardeşim. Ama sen başka işe bakma.

— Siz hiç merak etmeyiniz.

O ay, yana yakıla bana bin lira verdiler. Behiye Hanım:

— Üst tarafı borcum olsun kardeşim, dedi. Ben bir ay çalışamadım. Maaş almadım. Zaten hastahane masrafımız, mama masrafımız oldu.

— Bunu hiç düşünmeyiniz, dedim. Ben kendimi rahatlıkla, emniyette duyayım da aylığım bin lira olsun.

Cevat Bey o gün:

— Sevim Hanım, dedi. Bizim ailenin içinde bir kız kardeş durumundasınız. İçinizde bir kuruntu varsa bir iki hafta daha geçsin, onu da atarsınız.

İşte Cahitciğim, yeni kapılandığım aile bu. Artık daha az para alıyorum, öyle bol keseden bahşiş de yok. Ama kendi

evimde gibiyim. Karı koca erkenden çıkıp gidiyorlar. Ben Sevda ile yalnız kalıyorum. Talihime uslu bir çocuk. Ancak bir iki defa uyanıyor, doyurup temizliyorum, yine uyuyor. Odanın kapısını açık bıraktığım için sesini hemen duyuyorum.

Allah rahmet eylesin, doktorun yanında çalışmam bana çok yararlı oldu. Şimdi apartmanda veya komşularda enjeksiyon yapılacak olanlar bana geliyor. Paraya kıydım, bir tansiyon âleti, bir derece, bir de enjektör aldım. Pensim filân da tamam.

Gelenler daireye geliyor. Beyaz önlüğümü giyiyor, enjeksiyonlarını yapıyor, gerekirse tansiyonlarına bakıyorum. Galiba aylığımdan eksilen beş yüz lirayı böylece çıkartabileceğim.

Şimdi rahatım iyi, huzurum yerinde. Beni hiç düşünme kardeşim. Unutma ki birikmiş paramız var.

Mektubumu bitirirken şunu da söyliyeyim. Behiye Hanımdaki çocuk sevgisi bana anamı hatırlıyor. Kocasına hırsı yüzünden beni harcayan anamızı. Kadının akşam döner dönmez çocuğunun üstüne bir atılışı var, şaşarsın. Ama ben onu hemen önlüyorum:

— Üstünü değiş, elini yüzünü yıka, sonra al kucağına."

Ablamın mektuplarını defalarca okuyor, onun duygularını daha iyi anlamaya çalışıyordum. Her hâlde hâalinde kuşkulanacak bir şey yoktu.

Kızın çok para kazanması beni üzüyordu. Belki de bu erkeklik gururu idi. Bu yüzden de çalışmama bir hız geliyordu. İstanbul'a gitmeyi, orada bir fabrikada çalışmayı düşünüyordum. Masrafım çok olurdu ama yine de fazla para kazanırdım. Ben bunu düşünürken koltuğumun altından doğru bir baş uzanıyordu. Bu benim koyunun başı. Sanki hâliyle: "Beni bırakacak mısın?" diyordu.

Cahit, yetiştirdiği gül fidanlarına çok düşkündü. Onlara iyi bakıyordu.

Sonra sabahleyin yüzüme karşı meleyen kuzuları, omuzlarıma, tepeme çıkan tavuklarım vardı. Ben de bunları birisine bağışlayıp gidecek miydim?

Sonra kavak fidanlarım, güllerim bana darılacak sanıyorum. Onlar benim zahmetimi boş çıkartmadılar. Her fidanın ayrı yaprağını sayıyorum, boyunu ölçüyorum. Birisine eksik su versem, içim rahat etmiyor.

Sıvalardan artan çimento ve tuğlalarla hayli büyük bir havuz yaptım. Bunu su ile dolduruyorum. Bu havuzun yanına çiçekler diktim. Koz Köyü halkı nedense çiçeğe pek aldırış etmiyor. Çünkü köyde su kıt. Genç erkekler de büyük şehirlerde.

Havuzun yanında bir çardığım var. Oraya bir masa, bir sıra uydurdum. Hem güneşten korunuyor, hem de havuzu ve çiçekleri seyrediyorlar. Önlerinde de geniş tarlam ki buraya ektiklerim hep ürün verecek şeyler.

Hasat vakti, bir gece bağırtılarla uyandım. Ekinler tutuşmuş. Küreğini, çapasını kapan tarlalara koşuyordu. Ben de gittim. Ekin yanığı bir şeye benzemiyor. Boğucu bir duman her tarafı kaplıyor, başaklar, saplar çıtırdıyor, alevlerin önüne geçmek isteyenlerin elleri, yüzleri yer yer yanıyor.

Sabaha kadar uğraştık. Ortalık ağardı, güneş acıklı bir görüntü üzerine doğdu. Ayakta ve sapının üstünde bir tek buğday başağı kalmamıştı. Herkes tarlasının başında dizlerini dövüyor, kadınlar ağlıyor, erkekler meraklı meraklı sigara içiyorlardı.

Bu büyük zarar üstüne bir de kış geldi ki, Koz köye geldim geleli öylesini görmemiştim. Dükkânlar kapandı. Bu arada zavallı Çolak Musa da kasabaya gitmeye kalktı ve yolda donup öldü.

Benim ekinim yoktu. Ama tavuklar için bir dönüm yere mısır ekmiştim. Mısırlar da ikişer koçan vermişti. Saplarını atacağım sırada Tahir Efendi:

— Oğul sen aklını mı yitirdi? dedi. Köyde mısır sapları çok para eder. Davara yedirirler. Hele sen demet demet boş evine taşı.

Adamcağızın hakkı varmış. Hayvanları olsun açlıktan kurtarmak için benden mısır sapı alan alana oldu.

Kar fırtınaları birçok kerpiç evin damını çöktürdü. Bir iki gün okul kapalı kaldı. Üç ay kadar açlık, soğuk ve karla pençeleştik.

Ben köye geleli beş sene olmuştu. Şimdi on altı yaşımda, zayıf, boyu hayli uzun, ince yapılı bir gençtim. Köylünün zoru ile Çolak Musa'nın dükkânını çalıştırmaya başladım. Kırık arabaları, tekerleri tamir ediyor, hayvanları nallıyor, demir işlerini yapıyordum. Bu arada bir hayli kereste kaldığı için evimin çatısını da kurmaya kalktım.

Vakit buldukça harman yerinden kiremit aldım. Mayısa doğru evimin çatısı kapandı. Pencereler takıldı. Sıva eksiklerini yaptım. Yardım eden, akıl veren de çok oluyordu.

Fakat köyden giden ve ailelerini almaya gelenlere ben de kapılmaya başladım. Yeni evimi öğretmenlere, kiraya verecektim. Tek katlı ve bahçe içinde olan bu ev çok rahat ve kullanışlıydı.

Ama Sevimden aldığım mektup beni çok üzdü. Kızcağız, uzun uzun, etraflı bir mektup yazmış, son olayları şöyle anlatmıştı:

— *"Kardeşim Cahit. Bekâr bir kız için bu koca şehirde yaşamak çok güç. Bir erkek parkta bile yatabilir. Ama kızlar için bu mümkün değildir.*

Cevat Beylerde ve Behiye Hanımlarda çok rahattım. Onlar karı koca çalışıyorlardı. Bütün gün ben yalnızdım ve çocuğa bakıyordum çoğu zaman geceleri uyumuyordum. Çocuk pek nazik bünyeliydi ve doktor kontrolu lâzımdı.

Bir gün Cevat Beyle eşi bir hekim alarak gelmişler. Salona çocuğu götürdüğüm zaman şaşırdım. Çocuğu az daha kollarımdan düşürecektim. Bu çocuk hekimi benim annemden başkası değildi.

Kendimi güçlükle tutarak çocuğu verip çıktım. Annemiz hiç değişmemişti. Yine o edalı kaşlar, keskin bakışlar, insanlarla eğlenir gibi, gülümser gibi duran ağız.

O, beni tanımadı. Tanıyamazdı. On iki yaşındayken ayrılmıştım. Şimdi on sekiz yaşımdaydım ve bayağı güzel, alımlı bir kızdım.

Çocuğun muayenesi yapıldı. Dışarıdan dinliyordum. Çocuğa kimin baktığını ve ne mamalar yedirildiğini soruyordu. Nihayet Cevat Bey bana seslendi:

— Sevim Hanım, Doktor Hanımın talimatını dinleyiniz, çocuğa bakan sizsiniz.

Hekim hanım benim gözlerimin içine baktı. Ana kız bakıştık. Ben hiddetliydim. Onun ne düşüncede olduğunu bilemem. Yalnız reçete yazarken elleri titriyor ve sık sık gözlerini kaldırıp bana bakıyordu.

Bakım talimatı yazılıp bitti. Mamalar tayin edildi. Sonra Doktor Hanımefendi ayağa kalktı ve bana:

— Sizinle biraz görüşmek istiyorum Sevim Hanım, dedi.

İkimizin de yüzü kıpkırmızı olmuştu. Ana ve baba bunu çocuğun önemli ve tehlikeli bir hastalığa yakalandığına verdiler. Zeki olan hekim hanım bunu hemen anlayıp sert sert:

— Sizleri ilgilendirmez hanımefendi, dedi. Çocuğunuza bakan bu kız benim öz kızımdır.

Onların şaşkınlığı içinde, döğüşecek yer seçmiş gibi dışarıya çıktık. Doktor Nazan Hanım salonda bir koltuğa oturdu ve bana yanındaki yeri işaret etti. Ben de daha uzaktaki bir yere iliştim.

Nazan Hanım çantısından bir paket çıkartıp bir sigara yaktı ve paketi bana da uzattı. Başımı salladım.

— Sizi daha kötü bir yerde de görebilirdim. Sevim Hanım, dedi.

Ben de aynı sertlikle:

— Beni kimse de ayıplıyamazdı, dedim. Kötü yerlere düşmedimse bu Allah'ın beni korumasından ileri gelmiştir.

— Sizin gibi âsi bir kızı Allah korumaz.

— Öyle mi Nazan Hanımefendi. Âsi kız kim? İlk kocanızın eline su bile dökemiyeceği işsiz, güçsüz, ayyaş bir herife uyup beni evinizden attığınız için mi asi oluyorum? Suçlarınıza bir yenisini daha ekleyip bana hakaret etmeyin lütfen.

Nazan Hanım epeyce sararıp:

— Yavrum, dedi. Benim duygularımı iyi tahlil etmiyorsun. Kıyasıya konuşma böyle. Benim o zamanki hâlimi anlamaya çalış.

— Sizi kurtarmak, karşımda temiz bir anne görmek için çok kafa yordum Doktor Hanım. Ama sizin ele alınır, iler tutar yerinizi bulamadım.

— İleri gidiyorsun Sevim.

— Artık beni dinlemenize gerek yok.

— Bak kızım, ben o serseri kocadan ayrıldım. Defettim onu. Yalnızım. Durumu babana da anlatacağım. Bu fırtınalı yıllardan sonra hayatımız yeniden başlayacak. Bana inan, hatta bana acı Sevim. Bu hâlde, bu suçlar içinde bırakma beni kızım.

— Güle güle hanımefendi. Sizler yeniden bir araya gelebilirsiniz, fakat biz iki kardeş sizlerle birlikte yaşa maktansa birimiz rençberliği, birimiz hizmetçiliği tercih ederiz.

Nazan Hanım başını çevirmeden gitti. Bana ağladığını göstermek istemedi.

Bir pazar günüydü. Karı koca haber vermeden kapıya dayandılar. Ellerinde koca bir demet çiçek. Sözde çocuğu yoklamaya geldiler. Maalesef kapıyı ben açmıştım. Yoksa çıkar giderdim.

Behiye Hanım bir tuhaf olmuştu. Bu şakaklarındaki favorileri hayli ağarmış, yakışıklı, dimdik, güzel giyinmiş erkeğin kim olduğunu bilmiyordu. Doktor Hanım, salonda

bu adamı karı kocaya tanıttı:

— Eski kocam, suç ortağım Cemil Bey.

Adam Doktor Hanımdan, yani annemden daha fazla dikkat gösterdi. Gözleri yaş içinde kalmıştı. Herkesin ortasında ağlamak istemiyordu. Sesi titreyerek bana:

— Sana lâyık bir baba değilim kızım, dedi. Affını istemiyorum, ama özür diliyorum.

Artık durumu bilen ev sahipleri bu iki azılı misafirle benim aramı bulmaya yarayacak sözler arıyorlardı. Cemil Bey bana:

— Ağabeyiniz de sizin gibi kararlı mı? dedi.

— Öyle zannediyorum, dedim. Ben artık reşit bir yaşa eriştim. Kimsenin iradesiyle hareket edecek değilim. Kardeşime gelince, o da on altı yaşındadır. Bana yazdığına göre köyde bir evi var. Biraz tarla almış. Elinden iş de geliyor. Geçim için hiçbir sıkıntısı yok. Burada kıt kanaat geçinmek ve bu arada ona tahsil yaptırmak istemedim. Ama bana "Köyde ilkokul tahsilinin bile fazla" olduğunu söyledi. Ortasında, veya başında kesilen tahsil hayatı yeniden başlayamazdı. Çıraklık, çobanlık, yamaklık, nihayet rençberlik yapmış. Kahveci çıraklığında o kadar bakımsızdı ki onu köye yolladılar. Bizim için hayatlarınızı değiştirmeye bir sebep yok.

Doktor Hanım:

— Sevim Hanım, dedi. Belki kardeşinizin para yardımına ihtiyacı vardır. Orada kalsın, ama bu zamana kadar gösterdiğimiz ihmali biraz olsun telâfi edelim.

— Kardeşim benden bile para istemiyor, dedim. Hizmetçilikten aldığı ve biriktirdiğim sekiz on bin lirayı derhâl gönderebilirim. Ama bunu kabul etmez. O da gururlu bir erkektir. Kendi imkânlarıyla kendi hayatını kuruyor.

Cemil Bey:

— Sevim Hanım, dedi. Sizi hiçbir şeye zorlamıyacağız. Yalnız şurasını biliniz ki, biz ana ve baba olarak birbirlerini çok seven insanlardık. Bu sevgi bizi ayrılığa kadar götürdü. Bu arada çocuklarımızı da kendi uçarı düşüncelerimize harcadık. Bugün sizin annenize anlattığınız suçları işlemiş bulunuyoruz. Her ikimiz de sonradan aldığımız eşlere iğrenerek katlandık. Anneniz tesadüfen sizi bulunca da şu kısa günlerde bu iğrenç ve hayatlarımızdan yıllar çalmış olan asalak insanları kovduk. Biz yeniden evlenmenin sevinci içindeyiz. Bu imkânı bize siz verdiniz ve bizi uyardınız. Size teşekkür ederiz. Bir daha ancak yine ananız ve babanız olarak ve ikinci defa evlendikten sonra karşınıza çıkacağız. Her zaman için ikinizi de ümit edeceğiz.

Onları başımla selâmlıyarak çekildim. Yalnız gitmeden önce benden senin adresini aldılar ve senin daha makul düşüneceğini iddia ederek ayrıldılar."

Sevimin mektubu böyle bitiyordu. Ben cemiyetten uzakta yaşadığım ve kimseden fikir almadığım, bu uzaklıkta, yalnızlıkta daha rahat ve yerinde düşündüğüm kanısındayım.

Çok kibirli ve gururlu olan karı kocanın Sevim'in ayağına kadar gitmeleri, özür dilemeleri beni biraz müteessir etti. Onlar da insandı ve bazı zaafları vardı. Bizleri diğer eşin yanında sanmakla aramamakta bir dereceye kadar haklıydılar. Fakat birbirlerinden ayrılacak da olsalar yine evlât sevgilisini içlerinde saklamaları gerekirdi. Muhakkak suçlu idiler.

*
* *

On dokuz yaşındaydım. Askere alınmam çok yakındı. Kasabadaki şubeye kaydolunmuştum. Gittiğim zaman işlerimi, hayvanlarımı Halil'e bırakacaktım. O boğaz tokluğuna çalışıyordu. Zavallı şurada burada iş ararken şimdi kapılanmıştı. Benim gözüme girmeye çalışıyordu.

Halil benden büyüktü. Fakirdi, kimsesizdi, malı yoktu, sakattı, fakat o da bir erkekti. Meğer kendisi gibi fakir, kimsesiz bir kızı severmiş. Bu kız amcasının yanına sığınmış, ama orada da pek horlanıyormuş.

Ben Tahir Efendiden duydum. İşi açığa vurdurmadan muhtara da danıştım. Derken kırdık, sağdık Munise ile Halil'i evlendirdik. Ben onları kendime bağlamak için kerpiç evi hediye ettim. Bu köyde büyük mesele oldu. Herkes ayrı ayrı beni tebrik ettiler.

Halil'e gelince, o canını istesem verecekti. Munis'e eziyetten, ağır işlerden kurtulmuştu. Yaşı küçüktü ama yengesinin yanında hayli iş öğrenmişti. Dört beş ay onlarla birlikte oturdum. Sonra artık kasabaya giderek şubeye teslim oldum.

Köye gidince her türlü onarımı yapmayı ve Musa ustadan kalan dükkânı açmayı düşünüyordum. Aynı zamanda, gerektikçe, özellikle harman vakitleri çiftliklere giderek makine ve ekin biçer veya tarla sürerdim.

Benim askerliğimin ikinci yılında ablamdan şu mektubu aldım:

"Sevgili kardeşim, sana belki de hoşuna gitmeyecek bir haber veriyorum. Ben nişanlandım. Nişanlım Necip, Behiye Hanımın ekkek kardeşi. Yirmi dört yaşında. Annesiyle birlikte yaşıyormuş. Yüksek tahsil yapmış. Sonra lisan hevesi ile İngiltere'ye gitmiş.

Behiye Hanım bana onunla evlenmeyi teklif ettiği zaman çok şaşırdım.

— Kardeşinize bir hizmetiçi mi almak istiyorsunuz? dedim.

Sonra bana bu Necip Bey:

— Sevim Hanım, dedi. Siz hiçbir zaman hizmetçi olamazsınız. Nice hanımefendilik takınmış kadınlar da vardır

ki, hizmetiçi bile olamazlar. Zekâ, bilgi, fikir ve kişilik sahibi olmak Allah vergisidir.

Ben tereddüt ediyordum. Evlerinde bir toplantı yapmışlardı. Kadınlı erkekli belki yirmi kişi vardı. Sofra başındaydık. İkide bir bana:

— Sevim, Allah'ını seversen otur kardeşim, diyorlardı.

Bir bahis tutturmuşlardı. Erkekler kadınların güzelliği, eti ve kemiği için evlenir, tahsillerine bakmazlarmış. Kabiliyet aramazlarmış. Hanımlar bu tezi güdüyorlardı.

Benim de düşüncemi öğrenmek istediler. Ben erkeklerin faziletten, tahsilden, ev bilgisinden çok güzellik aradıkları fikrine katıldım. Ama şunu da hemen ekledim:

— Ya genç kızlarımız. Onlar güzellik, servet aramıyorlar mı? Hepsinin içinde çizilmiş bir erkek portresi, bu erkeğe ait notlar yok mu? Kendi durumlarını hiç düşünmeden, sadece kız olmaları yüzünden uzun boylu, yakışıklı, esmer, kıvırcık saçlı, zengin, çoğu zaman doktor, mimar, mühendis, hariciyeci aramıyorlar mı? Böyle bir eşi bekliye bekliye evlenme şansını kaybetmiş nice kızlar yok mu?

Beni hepsi alkışladılar. Taraf tutmadan doğruyu söylediğim için tebrik ettiler. Benim tahsilli iki insanın kızı olduğumu biliyorlardı. Ben de bu arada:

— Kardeşimin de bir rençber olduğunu hesaplamanız gerekir, dedim. O kardeşim ki şimdi bir neferdir. Onu asker elbisesi içinde öteki askerlerden farkedemezsiniz.

Üzüntü içinde dinliyorlardı beni. Nezihe Hanım da uzun uzun tetkikten sonra beni oğluna gösterdi ve evlenme teklifini o açtı:

— Kızım, zaten hâlinizden şüpheliydik. Fakat bir doktorun, bir bankacının kızı olmanız size bir şey katmaz. Sizin inanılmaz bir kişiliğiniz var. Siz hanımefendi olarak doğmuşsunuz. Gururunuz, kararlarınız sizi üstün bir insan ola-

rak gösteriyor. Sizi Neciple evlenmeye razı edersem çok mutlu olacağım.

Ben hizmetçilik yapmaktan hoşlanmış değilim. Zaman zaman gururumu kurtarmak için çocuk bakıcısı olduğumu söyledim. En çok da beni bir hastahaneden ayrılmış bir hemşire sandılar.

Yanında kaldığım bu aileye alıştım. Sevda benim kucağımda büyüdü. Mariz bir çocuktu. İyi bir bakımla onu sağlıklı yaptım. Bunu anası ve babası kadar doktoru da itiraf etti.

Ne de olsa üzerime bir hizmetçilik kokusu sindiği için Necip Beyle evlenmeyi yavaş yavaş uygun buldum. Bana zaman oldu, bir çocuk gibi yalvardı. Ablası her zaman:

— Rahatsız etme Necip, zorla güzellik olmaz, derdi.

Necip her defasında da:

— Abla bana beni dinleme şansını bırakıyor. Bırak çalışayım, diyordu.

Sonra nişanlanalım da bir deneyelim, dedim. Fakat nişanlılığın evlenme için bir ileri adım olamıyacağını da söyledim."

Sevim'in bu mektubu beni biraz mahzun etti. Nişanlanmıştı, bu nişanla benden biraz uzaklaşmış sayılırdı. Zaten evlenecekti. Aramıza bir yabancı girecekti. Ben bir sevgiyi kimseyle paylaşmak istemezdim.

Ablama yazdığım mektupta mutluluklar diledim, memnun olduğumu anlattım. Ama düşünüyordum ki artık ben İstanbul'a gitmiyeceğim. Çünkü orada beni bekleyen, benim gibi yalnız kalmış, bir kızcağız yok.

Bu haberden sonra Koz köy gözümde tütmeye başladı. Orada evim, bağım, bahçem ve hayvanlarım vardı, çiçeklerim vardı. Daha şimdiden askerliğim bitince köye götüreceğim tohumları düşünüyordum. Hatta bir kitapçıda gör-

düğüm ekim biçime ait, çiçeklere ait kitapları satın almıştım.

Askerlikte, artık şoförlük de yapmaya başladım. Şehir içinde bazen sivil giyinmiş misafirleri evlerine götürüyordum. Bunlar bana çay parası diye bir bahşiş veriyorlardı. Eh parasız değildim ama gelen parayı da geri çevirmem doğru olamazdı.

*
* *

Tezkere almama birkaç gün kala Sevim'den bir mektup aldım. İçinden bir de resim çıktı. Nişanlısı ile birlikte çektirmiş. ikisi de ayakta duruyorlar. Kardeşimi daha saçları kurdeleli ve kısa çorapla bırakmıştım. Bu resimdeki Sevim bayağı gelişmiş ve hayli güzel bir kızdı. Elele tutuştuğu erkeğe gelince, boyu Sevim'inkinden biraz daha uzun, esmer, kaşları hafifçe çatık bir genç. Ben ilk ağıza ona bir dost olarak bakmadım. Ablamı benden alan bir erkekti.

Sevim mektubunda Necib'in evlenmek için çok ısrar ettiğini yazıyordu. Hatta nikâh muamelesine başlamışlar. Bu arada Necip bankaya giderek babamızla görüşmüş. Onlar pek fazla alâkadar olmuşlar. Güzel bir düğün yapıp bir apartman dairesi almayı vazifeleri sayıyorlarmış. Ayrıca istedikleri gibi döşeteceklermiş de. Kardeşim bu arada bana onları bağışlamanın gerektiğini, onların suçlu olduklarını yazarak:

— Suçlarını tamamıyla anladılar. Yaptıkları büyük hatanın azabı altında ezildiklerini gördüm. Münevver geçinen ve yüksek tahsilli bu iki insan kendi kendilerinden utanıyorlar.

Sevim'in hiçbir mektubunu bu kadar isteksiz ve soğuk alarak karşılamamıştım. Elbette evlenecekti, eline geçen bu fırsatı değerlendirecekti. Anne ve babaya karşı kin gütmenin de bir anlamı yoktu. Onlar kendi hatalarını anlamış-

lardı. Dünyada bu hatayı yapan pek çok aile vardı.

Belki de kardeşimi köye almak, onu bu saf çevre içinde yaşatmak ve ona bazı kabiliyetlerimi, çalışkanlıklarımı göstermek istiyordum. Şuurumun altında kalan bu istekler boşa çıkmıştı. Artık Sevim'i bu yoksul köye getiremezdim. Bana medeniyet gibi görünen, varlık gibi görünen küçük bir ev, biraz bahçe, ufacık bir havuzla çiçekler onlar için gülünç şeylerdi.

Sevim ayrıca beni çağırıyordu. Askerliğim bitmiş olacaktı. Ben de düğününde bulunacaktım. Beni yanlarında yaşadığı aileye ve nişanlısına çok medhetmişti. Görmeyi çok istiyorlardı.

Biraz acele oldu ama hemen bir mektup yazarak mutluluklar diledim ve düğününde bulunmama imkân olmadığını anlattım. Kızcağız belki bu mektubumdan biraz güceniklik sezmiştir.

Sonra bana, bölüğe bir davetiye gelmiş. Hemen telgrafla düğün salonuna bir tebrik ve iyi temennilerimi yazdım.

Terhis sevinciyle bütün erlerin ağızları kulaklarına varıyor. Gerçi ben de artık bağımsız kalmayı istiyorum ama içimde öyle çırpınan bir kuş yok. Hayat bana basit ve tatsız geliyor. Güçlükle ayrıldığım ağaçlarım, korkarak kokladığım çiçeklerim, uzaktan yakından seyrettiğim evim bana gülünç görünüyor.

Fakat dönmeye mecburum. O köyde yaşamaya, oraya bağlanmaya mecburum. Kendimi pek düşünmemekle beraber artık elbiseyi sırtımdan çıkardığım ve en ucuz bir otele yerleştiğim zaman çarşı pazar dolaşmaya başladım.

Kasabadan bir arabaya bindik. Tahta bavullarımızın üzerine oturduk. İki er yakın köylerden. Biri bizden, bir de köylü var.

Köye akşam karanlığında varmıştım. Yol yorgunu, kimseyi rahatsız etmeden uyudum. En fazla benim gelişime

sevinen pek irilmiş olan köpek oldu. Hayvan doyasıya okşanmak istiyor ve peşimden geliyordu.

Bir akşam üstü bana gelen öğretmenle, küçük havuzun başında konuşurken:

— Eh, artık evlenmenin çağı da geldi Cahit, dediler. Madem ki köye yerleştin, sana buradan uygun bir kız bulalım.

Artık arasıra evlenmeyi düşünüyordum. Belki de belleğimin altında bir çalışma başlamıştı ve şehirliliğe özenen köy kızlarına yan gözle bakıyor, her gün bir başkasıyla evlenmeyi kuruyordum. Bu evlenme rüyası hoş bir şeydi.

Kardeşim sitemler ederek kocasıyla birlikte çektirdiği gelinlikli resmini bana yolladı. Onu aynanın kenarına sıkıştırdım.

Askerden döndükten sonra, köyün ihtiyarlarından biri bir gün bende ayranını içtikten sonra:

— Suyu çok seviyorsun besbelli, dedi.

— Doğru, çok severdim. Su hayat demektir.

— Doğru diyorsun. Sana bir haber vereyim. Hasan Hüseyin'den kalan bu tarlada, nah evinin şuracığında bir kuyu vardı.

— Kuyu mu vardı?

— Bu yeni evini kurarken temelden çıkan kütükleri biliyor musun? Onlar kavak ve söğüt kütükleriydi. Benim gençliğimde bu senin aldığın tarlalar şenlik yeriydi. Avratlar bebelerini alır, buraya varır, gölgelerde serinler, kimi kuzu otlatırdı. Sonradan Hasan Hüseyin'in babasıyla kardeşi kavga ettiler. Kuyuyu doldurdular. Gayri ne varsa hepten kurudu, o güzelim bahçe küllük olup kaldı.

Adam ellerini dizlerine dayayıp ayağa kalktı, havuzun biraz ilerisinde durdu, sağa sola bakındı.

— Aha, şu ayağımın altındaki yerde olmalı kuyu, dedi. İki rençber tut, eştir toprağı kuyu hazır örülüdür de. Hele

bak burası çimlenmiş. Besbelli altında su var. Ne de olsa buğu yapıyor.

Su bu! Başka şeye benzer mi? Bahçenin bir kısmını gözden çıkarttım, iki rençber tuttum, kazmaya başladılar. Daha diz boyu inmeden kuyunun ağzını buldular. Sonradan bahçeye moloz çekildiği anlaşıldı.

Üç dört gün içinde kuyunun dibine inildi. Çamurlu, molozlu su kova kova çekildi. Bileziğin üst yanı da örüldü. Bir hafta içinde bahçemin içinde bir kuyu elde edilmişti. Bana bunu haber veren ihtiyara bir kuzu hediye ettim.

Artık her sabah Halil veya Munise çıkrıkla kuyudan buz gibi suyu çekiyor, evin içindeki depoyu dolduruyorlardı. Yalnız biz değil, çeşme başı kalabalık olduğu zaman komşular da bakraçlarını, testilerini alıp geliyorlardı.

Ben de kuyu işiyle meşgul olduğum sırada mevsim de ilerlemiş, eylül ayı gelmişti. Bir gün öğretmenler topluca kuyu başına geldiler. Aralarında ilk defa gördüğüm genç kız vardı. Bu Nermin'di. Onu görür görmez kızarmıştım. Misafirler asma çardaklarının altında uzaklaşırken Celile Hanım:

— Cahit Bey, dedi. Size bahsettiğim kardeşim Nermin bu.

Sonra düşünmesine meydan vermeden:

— Nermin, dedi. Cahit Bey de senin kafada. Annesi meşhur bir çocuk hekimi, babası banka müdürü, ama o bu köye gelip yerleşti. Köyde okuldan başka bir bu Cahit Bey'in evi kiremit döşeli. Çok uyanık bir insan.

Nermin başını sallayıp:

— Söylemene gerek yok abla, dedi. Görüyorum. Cahit Bey İstanbul'a darılmış ama medeniyeti burada kurmaya çalışıyor.

Öyle iri yarı bir kız değildi. Fakat liseden sonra ilk öğretmen okulunu bitirmiş. İstanbul'da bir okula tayin edilmişti.

Celile Hanım bize konuşma fırsatı verince, misafiri ürkütmeden:

— Böyle bir köyde yaşamak size çok ağır gelir değil mi? dedim.

— Niçin, dedi. Ablam çalışıyor işte. Burada beş altı senelik öğretmen var. Bir kerpiç evde oturuyorlar.

— Ama onlar buralarda tutumlu çalışıp birkaç kuruş biriktirmeye uğraşıyorlar.

Kızcağız:

— İlâhi Cahit Bey, dedi. Burada yoksul bir bölgede yaşadıklarına göre acaba bir köşede on paraları var mı? Karı koca çalışmayınca insan para biriktirebilir mi? Bakınız üç yıldan beri gelemediler İstanbul'a yol parası epeyce tutuyor.

Sonra bana sordu:

— Siz niçin burada kaldınız?

Kısaca aile durumunu anlattım. Çok iyi başlayan çocukluk hayatımın aldığı son şekil onu şaşırttı ve:

— Siz İstanbul'da kalsanız yine kalkınabilirdiniz, dedi. İnsanda ilerleme hevesi ve gayreti olduktan sonra hiçbir şey ona engel olamaz.

— Benim nem varsa işte şu ev, beş on baş hayvan ve bağ bahçeden ibaret, dedim. Siz buna kalkınma gayreti diyebilir misiniz?

— Burası için evet, dedi. Köyde medeniyet alâmeti olarak ne var? Bizimkiler, yani öğretmenler kerpiç evlerde iki odunu çatarak ocakta yemek pişirmiyorlar mı? Siz tüp gaz almışsınız. Güzel ocağınız, modern denilecek bir eviniz var.

Özellikle köyde çiçek ve ağaçlar sadece sizin bahçenizde.

Nermin Hanım'ın hakkımdaki teveccühü beni memnun etti. O günden sonra başöğretmen bana rastladıkça:

— Nasıl buldun Nermin'i? demeye başladı.

Ben de:

— Pekâlâ, diyordum.

Her hâlde Nermin açık fikirli bir kız olacaktı ki bir gün ablasıyla birlikte bahçeye geldi. Onlara gayet nefis üzümleri buz gibi suyun içinde ikram ettim. Nermin:

— Cahit Bey, dedi. Ablam size benden söz etmiş. Satılık bir mal gibi ortaya çıkarılmayı istemem. Esasen evlilik davasında daha başlangıçta canım yandı. Ama sizin samimi bir insan olduğunuzu görüyorum. İki medeni insan gibi konuşmamıza yabancılığımız engel olamaz.

Ben teşekkür ettikten sonra:

— Ben hiçbir zaman bu düşük seviyemle, nihayet bu köyde medeni bir kızı yaşatamam, dedim. Gerçi sizin gibi kızla burası renge, ışığa ve neşeye boğulur ama bir de sizin bakımınızdan düşünmek gerekir.

Nermin Hanım:

— Ben hayattan fazla şeyler beklemiyorum, dedi. Öğretmenlik mesleğini benimsedim ve seviyorum. Bu mesleği tuttuğum her yer benim için bir. Eşim hakkında da fazla kaprisli değilim. Samimiyet isterim, dürüstlük isterim biraz da arzu edilmek isterim.

— Öteki isteklerinizi bilmem ama, Nermin Hanım, çok fazla arzu edildiğinizden şüpheniz olmasın.

O akşam bir telgraf aldım. Sevim bana yazıyordu: *"Baban çok ağır hastadır, hemen gel".*

Kendimize topluca bir ziyafet çekmeyi kararlaştırdığımız sırada gelen bu telgraf üzerine Nermin Hanım da:

— Zaten hafta sonu döneceğim dedi. Hazır Cahit Bey giderken ben de gideyim diyorum.

Onu da hazırladılar. Ertesi sabah erkenden o tahta ve yaysız arabaya bindik, ortalıkta daha sisler varken yola çıktık. Vadilerin içlerinde sis tabakaları bulunuyor, bazı ağaçların yalnız tepeleri görünüyordu.

Bu sarsıntılı araba yolculuğu sırasında:

— Bakınız Nermin Hanım, dedim. Ben kasabadan köye şu çıplak yolu yaya olarak yürümüştüm. Bir aralık şu ağacın dibindeki çeşmenin yanında oturduk. Ellerimizi, yüzümüzü, ayaklarımızı yıkadık. On yaşındaydım o zaman. Tahir Efendi beni kaldırıp eşeğin üzerine koydu.

Nihayet kasabaya geldik. Otobüs hayli dolmuştu. Nermin Hanım'a pencere kenarında bir yer buldum. Bavulunu da yanımıza aldık. Yine sarsıntılı ve boğucu sıcakta bir yolculuk başladı.

İstanbul'a varınca arkadaşımı Şişli'deki annesinin evine bıraktım. Bana elini uzattı. Elini hafifçe sıktım:

— Belki bir daha görüşemeyeceğiz, dedim.

— Belli olmaz Cahit Bey, dedi. Siz giderken lütfen uğrayınız. Belki ablama ufak tefek yollarlar. Makine iğnesi filân istemişti.

Ayrıldım. Nişantaşı'na kadar yürüyüp orada doğduğum sekiz dokuz yaşına kadar büyüdüğüm ve sonunda kovulduğum apartmanın ziline dokundum.

Bana kapıyı Sevim açtı. Eğer yanında çatık kaşlı, esmer kocası olmasaydı onu pek güç tanırdım. Hemen hemen ondört, on beş senedir görüşmemiştik. Ablam bana kuşkulu bakıyordu. Kıyafetim pek düzgün değildi. Elbisem yolda buruşmuştu. Gömleğimin yakası açıktı. Her hâlde yüzüm çok yanık ve derim sertleşmişti.

— Geç mi kaldım? diye sordum.

Sevim yavaşça haykırdı, boynuma sarıldı, beni öptü. Her hâlde terli ve tıraşlıydım. Ama o hemen kocasını takdim etti. Bu sırada içeriden mahzun bir ses duyuldu.

— Kim geldi Sevim, kardeşin mi?

Sevim biraz tutuk:

— Evet anne, dedi.

Annem, doktor Nazan Hanımefendi vaktinden önce kırlaşmış saçlarıyla bir anneden çok bir ilim kadınına benziyordu. Yüzü solgun ve ciddi idi. Bakışlarında bir sertlik vardı. Bana bir oda gösterdi:

— İnşallah sizi tanıyabilir, dedi. Ölmek üzere olan bir insana karşı biraz insaflı olmanızı rica ederim.

Ben haraketlerime sahip değildim. Kapısı aralık bir odaya girdim. Babam evlendikleri sırada alınmış olan süslü bir karyolada arka üstü yatıyordu. Yüzü, yastığı kadar beyazdı. Kollarını yanlarına uzatmıştı. Avuçları yatağına kapalıydı. Ancak elli beş yaşında olan bu adamın yanaklarına doğru inmiş olan favorileri tamamıyla ağarmıştı. Yüzü kuru ve belki de soğuktu. Nefes alıyordu, ama her nefeste aralık dudaklarından bir inilti çıkıyordu.

Nazan Hanım yanına geldi. Bir tatlı kaşığı suya bir ilâç damlattı ve bu suyu adamın dudaklarından içeriye döktü.

Cemil Bey yutkunur gibi yaptı. Sonra ağzının içinde kalan su lıkırdadı. Karısı onun alnına elini koydu ve:

— Cemil, dedi. Bak oğlun geldi. Cahit geldi.

Adam gözlerini açtı. Bana doğru baktı. Dudakları biraz gerildi, gülümsemek istiyordu. Fakat dudakları ona itaat etmiyordu. Ancak duyabildiğim bir sesle:

— İşte böyle oğlum, dedi. Daha evvel istedim çağırmadılar seni. Konuşmak isterdim.

— Gereği yok baba, dedim, üzülme.

— Üzülmeyeyim ha? Öyle mi?

İşte hepsi bu. Odanın bir köşesinde yaşlı bir hekim sigara içiyordu. Açık penceresini perdesini rüzgâr dışarıya doğru emiyordu...

Babamın ruhu belki de bu açık pencereden uçup gitti.

.....

İstanbul'daki evde ancak iki gece kaldım. İşlerimden söz ederek hepsine veda ettim. Nermin'lerin evine de uğradım. Babamın cenazesine gelen ihtiyar adam evde yalnızdı ve bana köye götürülmek üzere küçük bir paket verdi.

— Oğlum, dedi. Bu kadar erken döneceğinizden Nermin'in de haberi yoktu. Sizi göremediği için pek üzülecek. Kendisine söyleyecek bir sözünüz var mı?

— Hayır, dedim.

Bu hayır ağzımdan biraz güçlükle çıktı. O sırada büyük bir yalnızlık, kimsesizlik duyuyordum.

Bir an önce köye, oradaki evime varmak, orada tek başıma ve uzun uzun ağlamak istiyordum.

-SON-

35

KEMALETTİN TUĞCU

1902 - 1996

Sevgili Çocuklar,

Hepinizin çok iyi tanıdığı Kemalettin Tuğcu'dan kitaplığınıza yeni kitaplar kazandırmaya devam ediyoruz.

Usta ve kıvrak kalemiyle Türk çocuklarına ömrünü ve gönlünü veren Kemalettin Tuğcu'nun şimdiye kadar hiçbir yerde yayınlanmamış bu güzel eserini de zevkle okuyacağınızdan eminiz.

Kemalettin Tuğcu Serisi (50 Kitap)

1-Kuklacı (100 TEMEL ESER)
2-Bir Garip Kızcağız
3-Babam ve Ben
4-Yetimler Güzeli
5-Dilenci Baba
6-Kuyulu Bahçe
7-Annelerin Çilesi
8-Yetim Ali
9-Sokak Köpeği
10-Dağdaki Yabancı
11-Deniz Kızı
12-Benim Annem
13-Küçük Serseri
14-Şeytan Çocuk
15-Yılanlı Bağ
16-Bu Çocuk Kimin?
17-Cambazın Kızı
18-Toprak Adamları
19-Köyde Unutulanlar
20-Sütannem Nazlı
21-Süt Kardeşler
22-Babasızlar
23-Köyden Gelen Kız
24-Kız Evlat
25-Küçük Bey
26-Baba Evi
27-Balıkçının Kızı
28-Küçük Hanım
29-Güllü Bahçe
30-Tanrı Misafiri
31-Bir Dağ Masalı
32-Doğduğum Ev
33-Küçük Erkek
34-Satılan Çocuk
35-Büyüklerin Günahı
36-Hacı Baba
37-Annemin Hikâyesi
38-El Kapısı
39-Köydeki Arkadaşım
40-Çocuk İhtiyar
41-Sokaktan Gelen Çocuk
42-Can Yoldaşları
43-Küçük İşportacı
44-Eskicinin Köpeği
45-Çocukluk Arkadaşım
46-Ana Kucağı
47-Kırk Ev Kedisi
48-Kartal Yuvası
49-Karakaçan
50-Devlet Kuşu

ISBN: 978-9753810821

DAMLA YAYINEVİ®

Tel: 0212 514 28 28
Faks: 0212 528 24 01

www.damlaegitim.com